

บทที่ 5

ไทยในสภาวะการณ์ใหม่

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศในระดับระบบ ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่การที่ นายกอร์บาเชฟ ขึ้นเป็นผู้นำของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1985 เรื่อยมาจนถึงการลงนาม ของประเทศกลุ่มตะวันออกและกลุ่มตะวันออกในกฎบัตรปารีสในวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 และการสลายของสหภาพโซเวียตในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ได้ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในระบบการเมืองระหว่างประเทศ สภาพ 'สงครามเย็น' ได้สิ้นสุดลง โดยการเผชิญหน้าทางทหารและทางการเมืองระหว่างมหาอำนาจลดลง และเปลี่ยนมาเป็น ความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น ประเด็นความแข่งขันและการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศกลายเป็นประเด็นสำคัญในการติดต่อระหว่างประเทศ อเมริกา สหภาพยุโรป และ ญี่ปุ่น กลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก มีการรวมกลุ่มระหว่างประเทศทาง เศรษฐกิจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองของกลุ่ม สหประชาชาติโดยเฉพาะ อย่างยิ่งคณะมนตรีความมั่นคงมีบทบาทมากขึ้นในการแสดงบทบาทการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ 'ชะตาชีวิตร่วมกันของมนุษยชาติ' เปลี่ยนจาก 'ความหว้น กัดจากสงครามนิวเคลียร์' มาเป็น 'ความวิตกกังวลเรื่องสภาพแวดล้อมโลกที่เสื่อมโทรมลง' และมีความวิตกกังวลร่วมกันของประเทศต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น การแพร่ระบาดของ โรคติดต่อร้ายแรง และความรุนแรงของ 'การก่อการร้ายระหว่างประเทศ'

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศในระดับระบบมีผลอย่างมากต่อการ เปลี่ยนแปลงในการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งการเมืองระหว่างประเทศใน ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทาง เดียวกับการเมืองระหว่างประเทศในระดับระบบ ในสภาวะการณ์ใหม่เช่นนี้ ก่อให้เกิดการปรับ ทำที่และบทบาทของนโยบายต่างประเทศของไทยในลักษณะต่างๆ บางประการ

การสร้างความมั่นใจ

ในการพิจารณากิจการต่างประเทศของไทยในสภาพหลัง 'สงครามเย็น' โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ถ้ามองอย่างผิวเผินแล้ว อาจเห็นได้ว่าไทยอยู่ในฐานะที่ดีกว่าประเทศอื่นๆ อยู่มาก

ในภาวะการถล่มทลายของ 'สงครามเย็น' การเผชิญหน้าและความตึงเครียดในภูมิภาคนี้ ซึ่งเห็นชัดในกรณีสงครามกัมพูชาได้สลายไป มีบรรยากาศของความสามานฉันท์และการร่วมมือกระจายไปทั่วภูมิภาค ซึ่งการร่วมเข้าเป็นภาคีของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ของเวียดนามในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1995 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน ในบรรยากาศเช่นนี้ประกอบกับความต้องการฟื้นฟูประเทศของสามรัฐในอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ทำให้ไทยมีแนวโน้มที่จะได้เปรียบประเทศอื่นๆ ในอาเซียน

ไทยอยู่ในฐานะได้เปรียบอาเซียนชาติอื่นในการหาประโยชน์จากการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติในอินโดจีน เพราะความใกล้ชิดกว่ากับชาติอินโดจีนทั้งสาม ไทยใกล้ชิดกับลาว กัมพูชา และเวียดนาม ในทางภูมิศาสตร์ ในประการแรก ทำให้การติดต่อกันมาคมกับประเทศเหล่านี้ทำได้สะดวกกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียนจะทำได้ อีกประการหนึ่งไทยมีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและสังคมกับประเทศในอินโดจีนมากกว่าประเทศอื่นๆ ในสมาคมอาเซียนอีกด้วย พิจารณาในแง่นี้ ทำให้มองได้ว่าไทยน่าจะได้รับประโยชน์สูงมากจากการพัฒนาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอินโดจีน

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงไทยกลับไม่ได้เป็นผู้นำของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีบทบาทสูงสุดในการลงทุนประกอบธุรกิจด้านต่างๆ ในการฟื้นฟูและการพัฒนาประเทศในอินโดจีน บทบาทเด่นในด้านนี้กลับเป็นเรื่องของสิงคโปร์เป็นส่วนใหญ่

เมื่อพูดถึงเพื่อนบ้านใกล้ชิดของไทย นอกจากรัฐในอินโดจีนแล้ว ไทยยังมีอาณาเขตติดต่อกับพม่า และมาเลเซียด้วย ส่วนนี้จะพิจารณาถึงปัญหาที่ไทยมีอยู่กับประเทศเหล่านี้

แม้ว่าความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการของไทยกับประเทศเหล่านี้จะปรากฏออกมาในรูปที่ดี แต่ความเป็นจริงแล้วมีปัญหาความขัดแย้งจากปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอยู่บางประการ ปัญหาเหล่านี้หากยังไม่ได้รับการแก้ไขก็ยังคงสร้างความขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้อีกต่อไป

ปัญหาพื้นฐานประการแรกเป็นปัญหาเกี่ยวกับเขตแดน หรืออาณาเขตของประเทศ เส้นเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ได้กำหนดไว้ตามสัญญาระหว่างไทยกับมหาอำนาจอาณานิคมในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 คือ อังกฤษและฝรั่งเศส ไม่ใช่สัญญาระหว่างไทยกับพม่า ลาว กัมพูชา หรือมาเลเซีย ในการทำสัญญาดังกล่าว ย่อมเป็นที่แน่นอนว่ามหาอำนาจอาณานิคมต้องพยายามเอาเปรียบชาติเล็กๆ อย่างไทยให้ได้มากที่สุด นอกจากนั้นในการปักปันเขตแดนและการทำแผนที่ผนวกท้ายสัญญา ขณะนั้นไทยไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางเทคนิคไปดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของมหาอำนาจอาณานิคมทั้งสอง ดังนั้น จึงไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการปักปันเขตแดนและการเขียนแผนที่ผนวกจะตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ ยิ่งกว่านั้นยังมีเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเขตแดนอีกด้วย

เมื่อลาว กัมพูชา พม่า และมาเลเซียได้รับเอกราชจากมหาอำนาจอาณานิคม ประเทศเหล่านี้ก็สืบสิทธิ์ยึดถือสัญญาที่ไทยทำไว้กับมหาอำนาจ ถืออาณาเขตดังกล่าวเป็นอาณาเขตของตน ปรากฏว่านับแต่ประเทศเหล่านี้เป็นเอกราช ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านยังไม่มี การตกลงกันอย่างชัดเจน มีหลายส่วนยังเกิดความสับสนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อันนี้นำไปสู่ความขัดแย้งถึงขั้นปะทะกันด้วยกำลังอยู่เนืองๆ

ในเรื่องความขัดแย้งเกี่ยวกับอาณาเขตของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนี้ มีข้อนำสังเกตบางประการ ในบางกรณี ที่ดิน หรือเนินเขา หรือเกาะแก่งที่เป็นจุดขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ในข้อเท็จจริงอาจไม่มีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของประเทศอย่างจริงจัง แต่เมื่อนำเรื่องอธิปไตยและศักดิ์ศรีของชาติขึ้นมาพิจารณา จุดขัดแย้งเล็กๆ ซึ่งไม่มีความหมายนัก อาจถูกขยายให้เป็นเรื่องใหญ่ขึ้นมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักการเมืองนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เรื่องที่ไม่น่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ก็จะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้นๆ ได้

อีกปัญหาหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ปัญหาการทำประมงของชาวประมงไทย เรือประมงและลูกเรือไทยถูกจับกุมคุมขัง เสียค่าปรับจำนวนมาก และบางกรณีต้องเสียชีวิตทั้งในคุกของประเทศเพื่อนบ้านและในท้องทะเล สาเหตุสำคัญของปัญหานี้ก็เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำอาณาเขตของไทยร่อยหรอขาดแคลนอย่างมาก เพราะการทำประมงอย่างไม่มีการควบคุมของชาวประมงไทย ทำให้ต้องออกไปจับสัตว์น้ำนอกน่านน้ำอาณาเขตของไทย รวมถึงในน่านน้ำอาณาเขตของประเทศเพื่อนบ้านด้วย จึงเกิดการขัดแย้งกับประเทศเหล่านี้อยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นข้อตกลงเกี่ยวกับเขต

เศรษฐกิจจำเพาะของสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1982 ยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งและสับสนในเรื่องเขตแดนทางทะเลมากยิ่งขึ้น และก่อปัญหาความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องนี้มากขึ้นตามไปด้วย

ทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประมงนี้ น่าจะเป็นการทำข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อร่วมกันทำการประมง และแบ่งผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งน่าจะทำได้ลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องนี้ลงไปได้บ้าง

แนวทางแก้ปัญหาในแนวทางนี้ไทยเกือบจะประสบความสำเร็จมาแล้วในกรณีเวียดนาม ไทยกับเวียดนามได้ตกลงทำสัญญาการร่วมกันทำประมงจนถึงขั้นลงนามย่อ (initial) ในสัญญาแล้ว และกำหนดจะทำพิธีลงนามขึ้นสุดท้ายในต้นปี ค.ศ. 1992 ซึ่งนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน จะร่วมเป็นประธานในพิธีลงนามด้วย แต่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดขึ้นก่อนหน้านั้นไม่กี่วัน เวียดนามจึงตัดสินใจผิดมารยาททางการทูตขอเลื่อนพิธีลงนามในสัญญาสำคัญฉบับนั้นออกไปโดยไม่มีกำหนด ไทยเลยพลาดโอกาสที่ดีที่สุดไป จนกระทั่งบัดนี้

ปัญหาที่น่าจะถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ปัญหาเรื่องความหวาดระแวง หรือความไม่ไว้วางใจที่ประเทศเพื่อนบ้านมีต่อประเทศไทย ความหวาดระแวงที่ประเทศเพื่อนบ้านมีต่อไทยนี้ อาจแยกได้เป็นสองประการ ประการแรกเป็นความหวาดระแวงทางเศรษฐกิจ หรือความหวาดระแวงทางธุรกิจ อีกประการหนึ่ง คือ ความหวาดระแวงทางการเมือง หรือความหวาดระแวงเกี่ยวกับความมั่นคง

ความหวาดระแวงทางเศรษฐกิจ หรือความไม่พอใจทางธุรกิจประเทศเพื่อนบ้านที่นักธุรกิจไทยไปลงทุนในด้านต่างๆ หวาดระแวงว่านักธุรกิจ พ่อค้าไทยมุ่งหวังจะกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศของเขาอย่างไม่เป็นธรรม เอาไว้คเอาเปรียบ คดโกง เลี้ยง หรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างตรงไปตรงมา ผิดกับนักธุรกิจจากประเทศอื่นๆ ประเทศเพื่อนบ้านจึงไม่ค่อยต้อนรับนักธุรกิจไทย บางกรณีถึงกับแก้หรือยกเลิกสัญญาที่ทำกับนักธุรกิจไทยไว้

ความหวาดระแวงทางการเมือง หรือความหวาดระแวงเกี่ยวกับความมั่นคง หมายความว่า ประเทศเพื่อนบ้านระแวงสงสัยในความจริงใจของไทยในเรื่องความมั่นคง หรือเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศของตน ไทยถูกมองว่าไม่จริงใจในการร่วมมือกับการปราบปรามชนกลุ่มน้อยในพม่า บางกรณีผู้นำทางทหารของพมามองถึงว่าคนไทยบางส่วนให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยของพม่า เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ สถานการณ์เช่นนี้ก็เกิดขึ้นกับผู้นำทัพพม่าในกรณีของเขมรแดง ลาวก็สงสัยไทยในกรณีการ

ก่อนการรื้อยต่อต้านรัฐบาลลาว โดยเฉพาะการรวมตัวกันกว่าหมื่นคนของชาวม้งในสถานป่าบัก
ยาเสพติดแห่งหนึ่งในจังหวัดหนึ่งของไทย การที่ทางการไทยไม่ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด
กับกลุ่มชนนี้ทำให้รัฐบาลลาวแคลงใจว่าไทยอาจจะให้การสนับสนุนกลุ่มชนนี้ต่อต้านรัฐบาล
ลาว เวียดนามก็มีข้อข้องใจกับไทย กรณีนี้มีพวกปฏิภิกิริยาที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยสืบ
ราชการลับของประเทศมหาอำนาจไปก่อความวุ่นวายต่อต้านรัฐบาลเวียดนามอยู่เนืองๆ
เวียดนามสงสัยว่าไทยอาจมีส่วนรู้เห็นหรือสนับสนุนด้วย

ในปัญหาเรื่องความหวาดระแวงมีข้อน่าสังเกตว่า รัฐบาลไทยมักจะแสดงออกอย่างเป็น
ทางการตลอดเวลาว่า ไทยไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในทาง
ปฏิบัติจะเกิดการกล่าวหาไทยโดยประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องเหล่านี้อยู่เนืองๆ เป็นไปได้อย่าง
มากกว่าทำที่อย่างเป็นทางการของรัฐบาลไทยไม่ได้รับการปฏิบัติตามโดยกลไกของรัฐในระดับ
ต่างๆ อย่างแท้จริง กลไกของรัฐในระดับต่างๆ อาจร่วมมือกับผู้มีอิทธิพลทั้งในและนอกระบบ
ราชการ ในการปฏิบัติไม่ตรงกับทำที่และนโยบายทางการของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลไทยจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องควบคุมกลไกของรัฐ
ในระดับต่างๆ ให้ปฏิบัติตามทำที่และนโยบายอย่างเป็นทางการของรัฐบาล เพื่อสร้างความ
มั่นใจให้กับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลาย การสร้างความมั่นใจให้กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการ
ควบคุมกลไกของรัฐนี้ คงทำได้ไม่ง่ายนักกับระบบราชการที่ค้ำนึ่งถึงผลประโยชน์ส่วนตนเป็น
สำคัญ

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากประเทศไทยจะผูกพันอย่างใกล้ชิดกับตะวันตก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ในทางการเมืองและความมั่นคงแล้วไทยยังได้อาศัยตะวันตก
ในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย อันนี้ตรงกับยุทธศาสตร์การต่อต้าน
คอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือทั้งทางด้าน
เศรษฐกิจและด้านการทหารตั้งได้กล่าวมาแล้ว

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยอยู่ในฐานะประเทศด้อย
พัฒนา (underdeveloped) ซึ่งต่อมาได้มีการเรียกให้ดีขึ้นว่าประเทศที่กำลังพัฒนา
(developing) ต้องการที่จะยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเช่นเดียวกับ
ประเทศที่ยากจนทั้งหลาย ที่พึ่งของไทยในการนี้ก็เช่นเดียวกับประเทศยากจนอื่นๆ ก็คือการ

ขอรับความช่วยเหลือจากองค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนาหรือธนาคารโลก (International Bank for Reconstruction and Development, World Bank) ธนาคารโลกได้เสนอแนวทางในการพัฒนาประเทศในทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศยากจน โดยการให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมีเป้าหมายแรกอยู่ที่การผลิตเพื่อการทดแทนสินค้าเข้า (import substitution) และต่อไปก็เป็นการผลิตผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (export) โดยเชื่อว่าการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นจนพ้นสภาพของการเป็นประเทศยากจน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า องค์การระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติเป็นหน่วยงานที่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลของชาติตะวันตก ทั้งในด้านงบประมาณ บุคคลากรและแนวความคิด เป็นองค์การที่อยู่บนพื้นฐานของชาติที่พัฒนาแล้ว เป็นองค์การของชาติที่เป็นชาติอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ คำแนะนำและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญของธนาคารโลกจึงเป็นความคิดเห็นจากประสบการณ์ของชาติตะวันตกเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในวัฒนธรรมของชาติตะวันตก

ประเทศไทยนำแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของธนาคารโลกมาใช้เป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศ โดยการเริ่มวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นระยะๆ โดยเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ในปี ค.ศ. 1961 เรื่อยมาจนถึงแผนที่ 10 ในปัจจุบัน ในแผนพัฒนาฉบับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแรก ประเทศไทยได้เน้นการส่งเสริมพัฒนาการทางอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และเพื่อการผลิตเพื่อการส่งออกในระยะต่อๆ มา ในระยะแรก การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว มีอัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตมวลรวมแห่งชาติ (Gross Domestic Product, GDP) รายปีสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลาอย่างน่าพอใจ ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้อย่างมหาศาล มีการคาดหวังกันว่าประเทศไทยจะพัฒนาตนเองให้พ้นฐานะการเป็นชาติกำลังพัฒนาไปสู่การเป็นชาติอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country, NIC) ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21 แต่แล้วในปี ค.ศ. 1997 ประเทศไทยก็ต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง และยังคงอยู่ในภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยครั้งนี้ สามารถอธิบายด้วยเหตุผลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมของไทย

ซึ่งมีความแตกต่างขัดแย้งกันในหลายด้านและรวมทั้งการที่ไทยถูกดึงดูดเข้าสู่วัฒนธรรมสากล ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมตะวันตก

ประการสำคัญ ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบอาชีพด้วยการเพาะปลูกในเรือกสวนไร่นา มีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีความสุขตามอัตภาพ มีความโอบอ้อมอารีระหว่างกันในสังคม และสังคมมีเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต ความเป็นประเทศด้อยพัฒนาเป็นการเปรียบเทียบกับสังคมอุตสาหกรรมของตะวันตกในสายตาของผู้เชี่ยวชาญชาวตะวันตกในธนาคารโลก การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางของธนาคารโลกซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงเป็นการนำประเทศไทยที่มีพื้นฐานมั่นคงทางเกษตรกรรมให้มาพุ่มเทกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งสภาพสังคมและประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไม่มีความพร้อมและความคุ้นเคย

แนวทางในการพัฒนาประเทศโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่า มีสองแนวทางกว้างๆ ที่แตกต่างกัน แนวทางแรกเป็นการพัฒนาประเทศเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แนวทางที่สอง เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ในแนวทางแรก รัฐซึ่งเป็นองค์กรกลางในการจัดสรรทรัพยากรของประเทศจะต้องมีบทบาทมากพอสมควรในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนทั้งหมดหรืออย่างน้อยก็ส่วนใหญ่ของประเทศมีความอยู่ดีกินดีตามฐานะของสังคม ไม่มีช่องว่างหรือความแตกต่างมากนักระหว่างคนในสังคม การพัฒนาประเทศในแนวทางนี้จะทำให้สังคมมีเสถียรภาพ มีความมั่นคง แต่ประเทศเป็นส่วนรวมอาจจะอยู่ในฐานะที่ไม่ดีนักเมื่อประเทศต้องเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ และอาจเสียเปรียบในด้านการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ

ในแนวทางที่สองของการพัฒนาประเทศเป็นการพัฒนาประเทศที่เน้นความสามารถในการผลิตของประเทศ ในแนวทางนี้เป็นการพัฒนาตามแนวทางเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ รัฐจะมีบทบาทน้อย การพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นเรื่องของภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่นอกจากกิจการเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย ความสงบสุข และสาธารณูปการต่างๆ เอกชนจะแข่งขันกันผลิตด้วยแรงจูงใจจากผลกำไรจากความสำเร็จในการผลิตและการค้า ความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางนี้ ประเมินได้จากอัตราการเจริญเติบโตรายปีของผลผลิตมวลรวมแห่งชาติหรือจีดีพี ความสำเร็จในแนวทางนี้จะทำให้ประเทศมีฐานะที่เข้มแข็งในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ แต่ผลได้จากความสำเร็จจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางนี้จะกระจุกอยู่กับนักธุรกิจเอกชนจำนวนน้อยที่มีความสามารถใน

การลงทุนและการจัดการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งไม่มีความสามารถในการลงทุนในการผลิตจะได้รับผลจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศน้อยมากหรือไม่ได้เลย ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศจะมีความแตกต่างอย่างมากและมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา ระหว่างคนรวยจำนวนน้อยที่รวยยิ่งๆ ขึ้น กับคนส่วนใหญ่ของประเทศจำนวนมากที่จนลงเรื่อยๆ ในสภาพเช่นนี้ สภาพสังคมจะมีปัญหาต่างๆ ทางสังคมตามมา สังคมจะขาดเสถียรภาพและเป็นปัญหาต่อระบบการเมืองและความมั่นคงของประเทศจะเกิดขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามกำหนดเวลาแผนละ 5 ปี เริ่มต้นตั้งแต่แผนที่ 1 ในปี ค.ศ. 1961 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยตลอดเวลาประมาณกว่า 40 ปี เป็นไปตามแนวทางของข้อเสนอแนะของธนาคารโลกอย่างชัดเจน เป็นการพัฒนาที่เน้นอุตสาหกรรมเพื่อการทดแทนสินค้าเข้าและการส่งเสริมสินค้าออก เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมในสังคมที่มีพื้นฐานของเกษตรกรรม

ในสังคมระหว่างประเทศ ประเทศต่างๆ ถูกดึงดูดเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศในระบบเสรีนิยมอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังจากสิ้นสุดของ 'สงครามเย็น' และการล่มสลายของระบบโซเวียตในต้นทศวรรษ 1990 พัฒนาการของเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคมสื่อสาร ทำให้กระบวนการนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ความสะดวกสบายความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ และความพึงพอใจทันสมัยของชนชั้นแพร่กระจายและแทรกซึมไปยังส่วนต่างๆ ของสังคมของประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ศูนย์กลางของการดึงดูดของระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศนี้กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วในยุโรป และอเมริกา และรวมทั้งญี่ปุ่นในเอเชียด้วย เป็นการแผ่ขยายและครอบงำของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตะวันตกไปยังประเทศต่างๆ ของโลก ซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไป รูปแบบของการครอบงำของวัฒนธรรมตะวันตกปรากฏออกมาให้เห็นในการจัดตั้งและการดำเนินงานขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund, IMF) ธนาคารโลก ที่ประชุมแห่งสหประชาชาติเพื่อการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) และรวมถึงธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank, ADB) ในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชียด้วย

ในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ การเงิน และการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยอยู่ในภาวะที่อ่อนแอและเสียเปรียบอย่างมาก สินค้าของไทยที่ส่งออกส่วนใหญ่ยังคงเป็นสินค้า

ทางการเกษตรกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งมีเทคโนโลยีต่ำ ในขณะที่ไทยต้องนำเข้าสินค้า อุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีสูงและสินค้าฟุ่มเฟือยและทันสมัยตามค่านิยมของสังคมตะวันตก ซึ่งมีมูลค่าแพงกว่ามากโดยเปรียบเทียบ ทำให้ไทยเสียเปรียบในการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การกีดกันทางการค้าจากประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการกีดกันที่ไม่เกี่ยวกับภาษีทำให้ไทยเสียเปรียบเพิ่มมากขึ้น

ในขณะเดียวกัน การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ การเงิน และการค้าระหว่างประเทศแบบเสรี ไทยต้องเปิดประเทศให้นักธุรกิจ และนักการเงินต่างประเทศเข้าดำเนินกิจการทางธุรกิจ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมและปราศจากการกีดกัน ความด้อยกว่าและการขาดประสิทธิภาพ ของนักธุรกิจภายในประเทศ ทำให้ไทยต้องเสียเปรียบในหลายๆด้านในการติดต่อดำเนิน กิจการร่วมกับนักธุรกิจต่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น พื้นฐานของการดำเนินธุรกิจทันสมัยแบบ ตะวันตกอยู่ที่การยึดมั่นและเคารพหลักการแห่งกฎหมาย (rule of law) อย่างเคร่งครัด แต่ วัฒนธรรมของสังคมไทย รวมทั้งวัฒนธรรมทางธุรกิจของไทย การยึดมั่นและเคารพหลักการ แห่งกฎหมายมีความสำคัญน้อยกว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว (personal relationship) และ ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal relationship) การดำเนินการทางธุรกิจของนัก ธุรกิจไทยที่ต้องใช้แนวทางปฏิบัติของตะวันตกจึงมีปัญหา และประสบกับความล้มเหลว อย่างรุนแรง

สำหรับประเทศไทย วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1997 ใน สมัยของรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐบาลไทยได้ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน การเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ซึ่งเข้ารับตำแหน่งในเดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1997 ก็ดำเนินการต่อตามแนวทางของรัฐบาลก่อน การดำเนินการแก้ไข วิกฤตการณ์ด้วยความช่วยเหลือของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม ข้อกำหนดที่เคร่งครัดทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคลังของกองทุนเพื่อแลกกับเงิน ช่วยเหลือจากกองทุน นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้รับเงินกู้ช่วยเหลือจากแหล่งอื่น เช่น ญี่ปุ่น และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ความพยายามเป็นเวลานาน ของรัฐบาลที่จะแก้ไข วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และดูเหมือนจะ หนักหน่วงยิ่งขึ้นด้วยภาระหนี้สินจากเงินกู้จำนวนมหาศาลจากทั้งภายในประเทศและภายนอก ประเทศ และการที่สถาบันทางธุรกิจและการเงินต้องตกไปอยู่ในอำนาจต่างชาติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมวัฒนธรรมตะวันตก มุ่งเน้นถึงประสิทธิภาพการผลิต ความสำเร็จในการพัฒนาอยู่ที่ผลกำไรที่ได้จากความสำเร็จ

ในการแข่งขันการจำหน่ายผลผลิตในตลาดการค้าเสรี กลไกของตลาดในด้านอุปสงค์และอุปทานมีบทบาทอย่างมากในตลาดการค้าเสรี พัฒนาการของเทคโนโลยีในการผลิตและการโฆษณาเผยแพร่คุณภาพของสินค้าและบริการผ่านสื่อทันสมัยต่างๆ มีส่วนสำคัญในการเพิ่มปริมาณของการจำหน่าย ตัวชี้สำคัญอันหนึ่งคือผลกำไรเป็นตัวเงินที่ได้มาจากความสำเร็จในทางการค้า สินค้าและบริการ ความมั่งมีเงินทอง ความหรูหราฟุ้งเฟ้อ และความอุดมสมบูรณ์ของเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เป็นเครื่องแสดงความสำเร็จของเจ้าของธุรกิจในระบบการค้าเสรี ความสำเร็จของกิจการในระบบการค้าเสรีจะทำให้บุคคลมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ได้รับประโยชน์สูงสุดเท่าที่ความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการของเทคโนโลยีในการผลิตจะทำให้ได้ สังคมจะเป็นสุขหากทุกคนในสังคมมีความอยู่ดีกินดีจากความสำเร็จในระบบการค้าเสรีที่มีการแข่งขันกันอย่างเต็มที่โดยจะได้รับความสุขจากสินค้าและบริการที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ จากประสิทธิภาพในการผลิตที่ดีที่สุด ความสำเร็จของระบบการค้าเสรีจะทำให้สังคมประสบความสำเร็จและคนในสังคมมีความเป็นอยู่แลวิถีชีวิตที่ดีที่สุดตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ทุกคนในสังคมมีโอกาสตามความสามารถในการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกันหรือใกล้เคียงกัน แต่ในสภาพความเป็นจริงในสังคมโดยทั่วไป ความเสมอภาคเช่นว่านี้ไม่ปรากฏอยู่ ทุกสังคมเต็มไปด้วยความไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียมกัน ในความสามารถในการผลิต การแข่งขันอย่างเท่าเทียมกันจึงเป็นไปได้ในตลาดการค้าเสรี ความจริงที่ปรากฏในตลาดการค้าเสรีคือการได้เปรียบและการเอาเปรียบของคนที่มีความสามารถเหนือกว่าในสังคมต่อคนที่ด้อยกว่าในสังคม และการได้เปรียบและการเอาเปรียบของประเทศที่มีความเหนือกว่าต่อประเทศที่ด้อยกว่าในระบบการค้าระหว่างประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการค้าระหว่างประเทศที่ประเทศที่ได้เปรียบมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบกติกาในการแข่งขันให้ประเทศที่เสียเปรียบต้องยอมรับปฏิบัติตามด้วยความจำเป็นจากการบีบบังคับของศูนย์กลางของระบบการค้าเสรีระหว่างประเทศ

ในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและการค้าเสรีของไทย ประเทศไทยมีความเสียเปรียบอย่างมากเหมือนประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาอื่นๆ ไทยเสียเปรียบจากการที่ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ขาดประสิทธิภาพในความสามารถและพัฒนาการทางเทคโนโลยีและวิชาการ ขาดความเข้าใจและความคุ้นเคยกับระเบียบกติกาในการแข่งขันในตลาดเสรีระหว่างประเทศและเสียเปรียบด้านดุลการค้าด้วยความต้องการของคนบางกลุ่มในประเทศต่อความสะดวกสบายและความหรูหราฟุ้งเฟ้อของสินค้าและบริการและระสนิยมของสังคมตะวันตก

ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของไทยก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงทางสังคมและการเมืองภายในประเทศ ความมั่งคั่งร่ำรวยได้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างสูงของสังคมไทยเหนือคุณธรรมและความถูกต้อง การแข่งขัน การเอาตัวเอาเปรียบเข้ามาแทนที่ความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในวิถีชีวิตของสังคมไทย ความต้องการเงินเพื่อสนองตอบความสะดวกสบาย ความฟุ้งเฟ้อหรูหรา ก่อให้เกิดเหตุอาชญากรรมและการล่มสลายของ ความสำคัญของสถาบันครอบครัวของไทย บ้านเมืองอยู่ในสภาพเหมือนไม่มีชื่อมีแปแปเมื่อ กฎหมายและกติกากฎของบ้านเมืองถูกละเมิดและละเลยจากทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน โดยทั่วไปที่มีโอกาส สถาบันทางสังคมรวมทั้งสถาบันศาสนาเสื่อมโทรม การคอร์รัปชันทุจริต คดโกงแพร่ระบาดทั้งในภาคราชการและภาคเอกชน สังคมไทยเสื่อมโทรมทุกด้านจากความ ล้มเหลวทางเศรษฐกิจของไทยในระบบการค้าเสรีระหว่างประเทศเป็นวิกฤตการณ์ไม่ใช่เฉพาะ ด้านเศรษฐกิจของประเทศ แต่เป็นวิกฤตการณ์ของประเทศเป็นส่วนรวม

การแก้ไขวิกฤตการณ์ด้วยการอาศัยแนวทางตะวันตกอาจทำให้ประเทศไทยจมลึกไป มากยิ่งขึ้น ทางแก้ไขที่น่าจะเป็นไปได้น่าจะมีพื้นฐานบนความมั่นใจในตัวเองของสังคมไทย พอใจและชื่นชมในวิถีชีวิตแบบพอเพียงที่สังคมไทยเคยมั่นคงราบรื่นก่อนที่ไทยจะถูกดึงดูดเข้าสู่ระบบโลกที่ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมตะวันตก ประเทศไทยอาจจะไม่เจริญรุ่งเรืองทางวัตถุ เหมือนประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วในตะวันตก แต่ประเทศไทยจะมีความมั่นคงและมี เสถียรภาพและความราบรื่นสุขสบายแบบไทย การดำเนินการแก้ไขในแนวทางกว้างๆ ที่ อาจจะทำให้ทำได้ด้วยความลำบากและใช้เวลานาน แต่ถ้าไทยร่วมมือกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชียและเอเชียอาคเนย์ซึ่งอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในระบบเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศเหมือนๆ กับประเทศไทย ความเป็นปึกแผ่นด้วยวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันอาจทำให้โอกาสการประสบความสำเร็จในการจะหลุดพ้นจาก วิกฤตการณ์อันหนักหน่วงครั้งนี้มีทางเป็นไปได้แม้จะต้องใช้เวลานานก็ตาม

โดยสรุปในภาพรวม วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของไทยมีผลกระทบจนก่อให้เกิดความ เสื่อมโทรมของสังคมไทยโดยส่วนรวม เป็นผลจากการที่ไทยถูกดึงดูดเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและ การค้าเสรีที่ไทยเสียเปรียบอย่างมากด้วยการยอมรับและชื่นชมต่อวัฒนธรรมตะวันตก การ แก้ไขวิกฤตการณ์ด้วยแนวทางของตะวันตกอาจทำให้ไทยจมปลักลึกมากยิ่งขึ้นเพราะความ เสียเปรียบในด้านต่างๆ ทางแก้ไขน่าจะเป็นการเลือกรับวัฒนธรรมตะวันตกที่จำเป็นและ เหมาะสมและปฏิเสธและต่อต้านอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เกินจำเป็นและเป็นผลเสียแก่

สังคมไทย โดยอาจร่วมมือกับประเทศที่มีวัฒนธรรมเหมือนหรือใกล้เคียงกันในเอเชียและเอเชียอาคเนย์

มิติตะวันตกในการต่างประเทศไทย

ระบบการเมืองระหว่างประเทศซึ่งประกอบด้วยประเทศต่างๆที่จำเป็นต้องมีการสัมพันธ์ติดต่อกันอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้นตลอดเวลา ซึ่งในความสัมพันธ์ติดต่อกันในด้านต่างๆนี้ จำเป็นต้องมีกฎและกติกากำหนดหลักการและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันที่จะต้องได้รับการยอมรับร่วมกันในอันที่จะทำให้การติดต่อสัมพันธ์นั้นๆเป็นไปได้อย่างราบรื่นและตอบสนองผลประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ ในการติดต่อสัมพันธ์กัน กฎกติกาดังกล่าวนี้มักจะออกมาในรูปของกฎหมายระหว่างประเทศ ข้อตกลงและสัญญา ระหว่างประเทศรวมทั้งสิ่งที่อาจเรียกว่าเป็นหลักการหรือหลักปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศ

ในทางปฏิบัติ ประเทศต่างๆหรือกลุ่มประเทศต่างๆในระบบการเมืองระหว่างประเทศ จะมีความแตกต่างหลากหลายกันอย่างมากทั้งในด้านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยมซึ่งอาจเรียกรวมๆ ได้ว่าวัฒนธรรม ดังนั้น ในระบบการเมืองระหว่างประเทศจึงประกอบด้วยวัฒนธรรมของประเทศหรือกลุ่มประเทศที่แตกต่างหลากหลายอาจขัดแย้งกันได้ด้วย ดังนั้นในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างประเทศหรือกลุ่มประเทศต่างๆซึ่งจะต้องอาศัยกติกากฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันนั้น จึงต้องมีการปรับเข้ากันตามวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือวัฒนธรรมสากล

ในวิวัฒนาการของการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะเห็นได้อย่างเด่นชัดว่า สิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือวัฒนธรรมสากลส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมตะวันตกแทบทั้งสิ้น วัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติยุโรปและชาติที่มีพื้นฐานจากยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาได้มีอิทธิพลครอบงำวัฒนธรรมของประเทศอื่นและกลุ่มประเทศอื่นอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือวัฒนธรรมสากลที่ควบคุมการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเต็มที่ วัฒนธรรมตะวันตกกลายเป็นหลักการหรือหลักปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศไปโดยปริยาย

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกกลายเป็นวัฒนธรรมสากลในปัจจุบันคือ 'ความเข้มแข็งกว่า' ของชาติตะวันตกในด้านต่างๆ เหนือชาติหรือกลุ่มอื่นๆในสังคมระหว่าง

ประเทศ 'ความเข้มแข็งกว่า' ดังกล่าวนี้รวมถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีและความเข้มแข็งทางทหาร

วัฒนธรรมของกลุ่มชนโดยอ้อมสะท้อนให้เห็นค่านิยมและวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในขั้นสุดท้ายค่านิยมและวิถีชีวิตของกลุ่มชนก็หมายถึงผลประโยชน์ของกลุ่มชนนั้นนั่นเอง ในสภาวะเช่นนี้วัฒนธรรมตะวันตกก็สะท้อนถึงค่านิยมและวิถีชีวิตของชาติตะวันตก ซึ่งก็หมายถึงผลประโยชน์ของชาติตะวันตกด้วย การที่วัฒนธรรมตะวันตกกลายมาเป็นวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือวัฒนธรรมสากลก็เท่ากับว่าระบบการเมืองระหว่างประเทศกำลังถูกครอบงำด้วยค่านิยมและวิถีชีวิตของชาติตะวันตก และสภาพเช่นนี้ดำเนินไปเพื่อผลประโยชน์ของชาติตะวันตกมากกว่าส่วนอื่นๆในสังคมระหว่างประเทศ

ในขณะที่วัฒนธรรมตะวันตกครอบงำระบบการเมืองระหว่างประเทศจนกลายเป็นหลักการและหลักปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศนั้น ประเทศหรือกลุ่มประเทศอื่นก็มีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมตะวันตกหรืออาจขัดแย้งกับวัฒนธรรมตะวันตกได้ด้วย การยอมรับหรือยอมปฏิบัติตามวัฒนธรรมสากลบนพื้นฐานของวัฒนธรรมตะวันตกจึงอาจเป็นไปได้เพราะความจำเป็นหรือเพราะความหวังผลประโยชน์ของชาติหรือกลุ่มชาติอื่นๆ และในบางกรณีอาจมีการต่อต้านวัฒนธรรมสากลโดยตรงหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชาติหรือกลุ่มชาติอื่นๆในสังคมระหว่างประเทศด้วย

เอเชียอาคเนย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งมีวัฒนธรรมของตนเอง ในหลายกรณี วัฒนธรรมของเอเชียอาคเนย์ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมสากลซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมตะวันตก การมองประเด็นปัญหาด้วยมิติตะวันตกในบางเรื่องจึงไม่สอดคล้องกับการมองปัญหาเดียวกันของชาติในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ อย่างไรก็ตาม การที่เอเชียอาคเนย์ถูกดึงเข้าสู่ระบบการเมืองระหว่างประเทศอยู่ตลอดเวลาเริ่มตั้งแต่ยุคอาณานิคม ยุคสงครามเย็นและยุคสงครามเศรษฐกิจ ในภาวะโลกไร้พรมแดน ทำให้เกิดความขัดแย้งในหมู่ชาติเอเชียอาคเนย์ระหว่างการยอมรับมิติตะวันตกตามวัฒนธรรมสากลกับความเป็นตัวเองและยึดมั่นในวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ของตนเอง

สังคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะหลังการล่มสลายของวัฒนธรรมสังคมนิยมพร้อมๆกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในต้นทศวรรษ 1990's กระแสความชื่นชมประชาธิปไตยและการเชิดชูสิทธิมนุษยชนได้แผ่กระจายไปในส่วนต่างๆของสังคมระหว่างประเทศ กระแสดังกล่าวได้รับการสนับสนุนและปลุกเร้าอย่างรุนแรงและจริงจังจากชาติในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของวัฒนธรรมตะวันตก และชาติยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้อาศัย

'ความเข้มแข็งกว่า' ในด้านต่างๆ เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับให้ประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาคของโลกยอมรับและให้การสนับสนุนกระแสดังกล่าวอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม แม้ชาติตะวันตกจะผลักดันกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง แต่ก็เห็นได้ชัดว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างเลือกปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ในด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญมากกว่า

จีนเป็นประเทศหนึ่งในมิติตะวันตกในส่วนที่เกี่ยวกับกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนพิจารณาเห็นว่า ชัดกระแสประชาธิปไตยและละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์นองเลือดที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี ค.ศ. 1988 ชาติตะวันตกโจมตีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจีนอย่างรุนแรง เรียกร้องให้ปล่อยนักโทษการเมืองด้วยหลักการเคารพในสิทธิมนุษยชน อเมริกาเป็นผู้นำมิติตะวันตกในกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนต่อต้านจีน บรรดาผู้นำของอเมริกาพยายามใช้ 'ความเข้มแข็งกว่า' ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการชูที่จะตัดการให้ฐานะชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (Most Favored Nation) ต่อจีนเพื่อบีบบังคับให้จีนปฏิบัติตามกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนมาตลอดทุกปี แต่จีนไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติตาม โดยอ้างว่าการค้ากับเมืองเป็นคนละเรื่องกันตลอดมา แต่แม้ว่าจีนจะไม่ยินยอมปฏิบัติตามแรงกดดันด้วย 'ความเข้มแข็งกว่า' ดังกล่าว อเมริกาก็ยอมกลืนน้ำลายตัวเองทุกปี โดยยังคงฐานะของจีนในฐานะที่เป็นชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์เป็นพิเศษตลอดมาทุกปี และในปลายปี ค.ศ. 2000 อเมริกาก็มอบฐานะการมีความสัมพันธ์ทางการค้าแบบถาวร (Permanent Trade Relationship) กับจีนด้วย กรณีนี้เห็นได้ชัดว่าอเมริกาเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากการติดต่อทางการค้ากับจีน และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากจีนที่เป็นแหล่งลงทุนมหาศาลและเป็นตลาดการค้าที่มีประชากรขนาดใหญ่กว่าหนึ่งพันสามร้อยล้านคน ซึ่งเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในโลก มิติตะวันตกเกี่ยวกับประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนจึงได้รับการเลือกปฏิบัติอย่างชัดเจนในกรณีของจีน

ในเอเชียอาคเนย์ มิติตะวันตกในกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนพุ่งไปที่พม่า ชาติตะวันตกพิจารณาว่าผู้นำทหารพม่าในสภาฟื้นฟูกฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council, SLORC) ซึ่งต่อมากลายเป็นสภาเพื่อสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council, SPDC) ทำการปกครองประเทศแบบเผด็จการทหาร ไม่เป็นประชาธิปไตย ทำลายล้างและจับกุม คุมขังผู้ที่เรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตย ก่อตั้งขบวนการและบังคับใช้แรงงานประชาชน

โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ในพม่า ในขณะที่ชาติตะวันตกให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ต่อขบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการประชาธิปไตย ในสันนิบาตแห่งชาติ เพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy, NLD) ที่นำโดยนางอองซาน ซูจี (Aung San Suu Kyi) ที่ตะวันตกยกย่องให้เป็นเทพีแห่งเสรีภาพด้วยรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพในปี ค.ศ. 1991 ชาติตะวันตกใช้ 'ความเข้มแข็งกว่า' ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง บีบบังคับผู้ปกครองพม่าอย่างเต็มที่เพื่อให้พม่ายอมปฏิบัติตามกระแสของประชาธิปไตยและ สิทธิมนุษยชน ตัดขาดการติดต่อทางการค้าและเศรษฐกิจกับพม่า ไม่ยอมรับผู้นำพม่าเข้าร่วม ประชุมระหว่างประเทศ และรณรงค์ต่อต้านการทốngเทียพม่า

ผู้นำทหารที่ปกครองพม่าตอบโต้และคัดค้านการกดดันของชาติตะวันตก โดยอ้าง หลักการอธิปไตยภายในของพม่า และหลักการการไม่แทรกแซงกิจการภายในตามกฎหมาย สหประชาชาติและข้อตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงของสมาคม ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้นำทหารพม่าอ้างว่าการปกครองของกลุ่มตนเป็นไป เพื่อความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพม่า ในขณะเดียวกันผู้นำทหาร พม่าพิจารณาเห็นว่าการเรียกร้องประชาธิปไตยของฝ่ายต่อต้าน โดยเฉพาะในสันนิบาต แห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยและนางอองซาน ซูจี เป็นการป้อนทำลายความมั่นคงและสร้าง ความแตกแยกภายในชาติ รวมทั้งเป็นการป้อนทำลายเศรษฐกิจและโอกาสการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศด้วย ด้วยการเรียกร้องไม่ให้ต่างชาติให้ความช่วยเหลือแก่พม่า

เหตุการณ์ในพม่าเริ่มมีผลกระทบอย่างจริงจังและหนักหน่วงหลังจากที่คณะทหารใน รูปของสภาฟื้นฟูกฎหมายและความเป็นระเบียบแห่งรัฐทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ อย่างรุนแรงในปี ค.ศ. 1988 และปฏิเษผลการศึกษาเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1990 ที่ฝ่ายทหารไม่ยอม มอบอำนาจการปกครองประเทศให้แก่สันนิบาตแห่งชาติ เพื่อประชาธิปไตยของนางออง ซาน ซูจี ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น และคณะทหารครองอำนาจและปกครอง ประเทศต่อไปด้วยความเข้มงวดและรุนแรง และปราบปรามการต่อต้านการปกครองของตน อย่างรุนแรงด้วยการใช้กำลัง

กระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนตามมติตะวันตกไม่เพียงพุ่งแรงกดดันทาง เศรษฐกิจและการเมืองไปยังพม่าเท่านั้น แรงกดดันดังกล่าวยังพุ่งมาที่ชาติในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติที่รวมตัวกันอยู่ในอาเซียน ไทยเป็นชาติที่ได้รับแรงกดดันมากที่สุด เพราะไทยเป็นประเทศเดียวในสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใกล้ชิดที่สุด กับพม่าทั้งในด้านภูมิศาสตร์, ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ไทยต้องเผชิญกับภาวะทางสองแพร่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทางหนึ่ง ไทยในฐานะประเทศที่เจริญแล้วจำเป็นต้องเคารพในหลักปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศ แม้การเน้นความสำคัญของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนจะเป็นมิติตะวันตก แต่ในภาพที่ปรากฏจริง มิตินี้ได้กลายเป็นวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือวัฒนธรรมสากลไปแล้ว ไทยต้องเคารพและยึดมั่นการเชิดชูประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนไปด้วย นอกจากนี้จะต้องเคารพกติกาตั้งกล่าวในฐานะอารยประเทศแล้ว ไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ทางการเศรษฐกิจและการเมืองที่จะตามมาด้วย เพราะไทยมีการติดต่อและผลประโยชน์ทางการเศรษฐกิจและการเมืองกับประเทศตะวันตกที่มี 'ความเข้มแข็งกว่า' ในด้านต่าง ๆ ด้วย ไทยจะต้องคำนึงถึงผลกระทบในทางลบจากชาติตะวันตก หากไทยไม่ยอมตามแรงกดดันที่ชาติตะวันตกต้องการให้ไทยกดดันผู้ปกครองพม่าให้เป็นประชาธิปไตยและเคารพในสิทธิมนุษยชน

ในขณะเดียวกัน ไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดกับพม่าทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม นอกจากนั้นไทยยังมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งเป็นพิเศษกับพม่ามากกว่าชาติใด ๆ ทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ปัญหาความไม่แน่นอนของอาณาเขตของประเทศทั้งสองกว่าสองพันกิโลเมตร ความบาดหมางในส่วนของที่เกี่ยวกับปัญหาชนกลุ่มน้อยในพม่า ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจทั้งในแง่การลงทุนและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการทำประมงและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ประเด็นเหล่านี้ทำให้ไทยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ไทยมีเป็นพิเศษกับพม่า ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศตะวันตกหรือแม้แต่ภาคีอื่นของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด

หากไทยยอมตามกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน และแรงกดดันของชาติตะวันตก โดยต่อต้านการปกครองของคณะทหารพม่า ไทยจะได้รับการยอมรับและชื่นชมจากชาติตะวันตก ซึ่งไทยมีผลประโยชน์ผูกพันด้วยอย่างกว้างขวาง ทั้งในทางเศรษฐกิจ และการเมือง แต่ไทยจะได้รับปฏิกิริยาตอบโต้จากพม่าซึ่งมีผลกระทบในทางลบด้านต่าง ๆ ต่อความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งเป็นพิเศษกับพม่า ในทางตรงกันข้าม หากไทยคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งเป็นพิเศษกับพม่าโดยไม่ยอมตามแรงกดดันของชาติตะวันตก ไทยก็จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่า แต่ไทยจะได้รับผลจากแรงกดดันของชาติตะวันตกทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งอาจออกมาในรูปของการกีดกันทางการค้า การตัดสิทธิพิเศษทั่วไปทางการค้า และการกีดกันโอกาสและบทบาทของไทยในเวทีองค์การการค้าโลก

ในภาวะทางสองแพร่งเช่นนี้ รัฐบาลไทยในสมัยนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ได้กำหนดท่าทีของไทยต่อพม่าที่เรียกว่า การข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ (constructive engagement) ซึ่งรัฐบาลไทยอ้างว่าเป็นการแก้ปัญหาของเอเชียตามวัฒนธรรมของเอเชีย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นคือ นายอาสา สารสิน อธิบายว่า นโยบายดังกล่าว เป็นนโยบายที่ประเทศเพื่อนบ้านจะดำเนินต่อกันด้วยความเป็นมิตร ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน และประเทศเพื่อนบ้านก็จะได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ด้วยกัน กล่าวได้ว่า แนวนโยบายอันนี้ เป็นการผินกระแสนแรงกดดันจากชาติตะวันตกที่จะให้ไทยเป็นหัวทอกของชาติในเอเชียอาคเนย์ที่จะต่อต้านรัฐบาลทหารของพม่านโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์นี้ ได้รับการสนับสนุนจากชาติภาคีสมาคมอาเซียนทั้งหมดคือ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน และภาคีเหล่านี้ ก็ยอมรับว่า นโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์เป็นจุดยืนร่วมกันของอาเซียนต่อกรณีพม่า

นโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์นี้ได้รับการปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมในสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย หลังเหตุการณ์ 'พฤษภาทมิฬ' ในประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1994 โดยไทยได้ชักจูงให้พม่าเข้าร่วมในการประชุมระหว่างประเทศครั้งสำคัญ ในการประชุมของสมาคมอาเซียน ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพเชิญพม่าเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ ในปี 1994 นั้นเอง เห็นได้ชัดว่าการดำเนินนโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ เป็นวิธีการดำเนินงานแบบนุ่มนวลแบบเอเชีย ไม่รุนแรงแบบตะวันตก ชักจูงให้พม่าเปิดประเทศ พบปะกับนานาประเทศ เพื่อรับรู้ท่าทีและความเป็นไประหว่างประเทศที่กว้างขวางขึ้น อันจะทำให้พม่าหันไปปรับปรุงภายในประเทศในทางที่ดีขึ้นสำหรับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

อย่างไรก็ตาม ควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์นี้ รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ก็เปิดโอกาสให้บรรดาผู้นำด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของโลก รวมทั้งบรรดาผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เช่น สาธุคุณ เดชมอนต์ ตูตู และดาไล ลามะ มาใช้ประเทศไทยเป็นเวทีในการเรียกร้องประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพด้วย อันนี้ นับเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยลดแรงกดดันจากตะวันตกต่อนโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ของไทยและอาเซียนด้วย

สำหรับประเทศไทย นโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับพม่า ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องทั้งในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา และรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และในรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งมีนายประจวบ ไชยสาส์น เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยก็ร่วมมือกับภาคีอาเซียนทั้งหมดก็ได้

ยอมรับลาวและพม่าเข้าเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ของสมาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 1997 ท่ามกลาง การคัดค้านอย่างรุนแรงจากชาติตะวันตกในยุโรปและสหรัฐอเมริกา การรับพม่าเป็นสมาชิก อาเซียนในปีที่อาเซียนมีอายุครบ 30 ปีนั้น อาจมีเหตุผลมาจากการต้องการแสดงความเป็นตัว ของตัวเองอย่างเป็นทางการเป็นปีกแผ่นของชาติในเอเชียอาคเนย์ ความหวังที่จะเพิ่มอำนาจการต่อรอง ของอาเซียนจากจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้นและความหวังที่จะให้ภาคีใหม่ยอมรับหลักปฏิบัติ ในกรอบความตกลงของสมาคมอาเซียน

การกลับมาสู่ตำแหน่งอีกครั้งหนึ่งของรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย นับแต่ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1997 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการในท่าทีของไทย ต่อสภาพการเมืองในพม่า ความคาดหวังของไทยและภาคีอาเซียนที่จะเห็นผลในทางปฏิบัติ ของนโยบายการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ไม่เป็นไปอย่างที่คิด สถานภาพด้านประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนในพม่าไม่มีวิวัฒนาการที่ชัดเจน ขณะเดียวกัน การกดดันทางเศรษฐกิจและ การเมืองของชาติตะวันตกก็ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพม่า เพราะพม่าสามารถทดแทน การต่อต้านและการกดดันของตะวันตกได้อย่างดีด้วยความช่วยเหลืออย่างเต็มใจจากจีนใน ด้านต่างๆ การเมืองพม่าก็ยังคงเต็มไปด้วยความตึงเครียดอย่างต่อเนื่อง มีการเผชิญหน้ากัน บ่อยครั้งระหว่างฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยกับฝ่ายทหารผู้กุมอำนาจการปกครอง

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1998 นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศของไทย ได้เสนอท่าทีใหม่ต่อปัญหาพม่า โดยเรียกว่าการแทรกแซงอย่าง สร้างสรรค์ (constructive intervention) เรียกร้องให้ประเทศใกล้ชิดในภูมิภาคเดียวกัน มี โอกาสที่จะแสดงความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านหรือต่อ ภูมิภาค การเรียกท่าทีใหม่นี้ ได้เปลี่ยนแปลงในวันต่อมา โดยเปลี่ยนจากการแทรกแซงอย่าง สร้างสรรค์มาเป็นการข้องเกี่ยวอย่างยืดหยุ่น (flexible engagement) อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมี การเปลี่ยนแปลงการเรียกชื่อท่าทีให้ดูอ่อนลงอย่างไร ท่าทีใหม่ของไทยก็เปลี่ยนแปลงไป อย่างมากจากท่าทีของการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ (constructive engagement) แต่เดิม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน

ในการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของภาคีอาเซียนที่ กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1998 ซึ่งมีชาติมหาอำนาจเข้าร่วมประชุมด้วย ในฐานะประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partners) และในฐานะผู้ร่วมประชุมเกี่ยวกับความมั่นคง ของอาเซียน (ASEAN Regional Forum, ARF) ได้มีการหยิบเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการ

ข้อเกี่ยวข้องอย่างยืดหยุ่นมาสู่การพิจารณาด้วย ความคิดตั้งกล่าวของรัฐมนตรีต่างประเทศไทย ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจากพม่าและอินโดนีเซีย ซึ่งกำลังเผชิญกับปัญหาความวุ่นวายทาง เศรษฐกิจและการเมืองด้วย ในขณะที่ การคัดค้านแนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน เป็นประการสำคัญ ทำให้ท่าทีใหม่ของไทยต้องตกไป อย่างไรก็ตาม นายโดมิงโก เชียซอน (Domingo Siason) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์ก็ให้การสนับสนุน ท่าทีของรัฐมนตรีไทยอย่างจริงจังและเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่า ในการประชุมครั้งนี้ แม้ รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ไม่ได้เสนอแนวคิดใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นายโดมิงโก เชียซอน ก็ได้เรียกร้องอย่างเปิดเผยให้ชาวพม่าที่รักประชาธิปไตยทั้งในและภายนอกพม่ารวม พลังการโค่นล้มการปกครองเผด็จการของพม่า โดยอ้างถึงความสำเร็จของการรวมของพลัง ประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์ในการโค่นล้มการปกครองแบบเผด็จการของประธานาธิบดี เฟอร์- ดินานด์ มาร์กอส ในปี ค.ศ. 1986 เป็นตัวอย่าง

อย่างไรก็ตาม แม้แนวความคิดแบบการข้องเกี่ยวอย่างยืดหยุ่นจะไม่ได้รับการยอมรับ จากเพื่อนภาคีในอาเซียน รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยยังคงแสดงท่าทีที่จะให้ความสนใจใน กิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้านที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย อากาศเนย์ต่อไป โดยเรียกท่าทีดังกล่าวในชื่อใหม่ว่า การมีปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างกัน (enhanced interaction)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท่าทีของไทยต่อพม่า โดยเริ่มจากการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ (constructive engagement) มาเป็นการแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์ (constructive intervention) มาเป็นการข้องเกี่ยวอย่างยืดหยุ่น (flexible engagement) มาเป็นการมี ปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นระหว่างกัน(enhanced interaction) แสดงให้เห็นแนวทางแก้ปัญหาของ ไทยจากการยึดมั่นในวัฒนธรรมของไทยและเอเชียอาคเนย์ที่เปลี่ยนแปลงมาสู่การยอมรับท่าที ของวัฒนธรรมสากลตามมติคณะมนตรีเพิ่มมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา แน่นนอนการเปลี่ยนแปลงท่าที ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทยในระยะเวลาและสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไป กระทั่งปัจจุบันนี้ยังมองไม่เห็นเด่นชัดว่ามาตรการใดที่ไทยจะใช้เพื่อให้ไทย ได้รับประโยชน์สูงสุดในกรณีของพม่า ในขณะที่พม่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่พม่าจะมี ความสงบเรียบร้อย ไม่มีผลกระทบต่อประเทศไทย และเอื้อประโยชน์ต่อประเทศไทย แต่จาก การเปลี่ยนแปลงที่เป็นมาโดยตลอด เป็นไปได้อย่างมากที่ไทยจะกำหนดท่าทีเข้าไปใกล้ชิดกับ

กระแสวัฒนธรรมสากลตามชาติตะวันตกเพิ่มมากขึ้น แต่ทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับโลกทัศน์ของผู้นำของไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

นโยบายต่างประเทศรัฐบาลอานันท์²

การแถลงนโยบาย

ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในวันพฤหัสบดีที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1991 ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศนั้น นายกรัฐมนตรีได้แถลงว่า

“เพื่อบรรลุผลประโยชน์สูงสุดของชาติโดยยึดถือและเคารพพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีรวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่ออาเซียนประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศ รวมทั้งประเทศมหาอำนาจจึงกำหนดนโยบายต่างประเทศ ดังนี้

1. เร่งสร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องของประเทศไทย พร้อมกับสร้างความเชื่อมั่นแก่นานาประเทศในความต่อเนื่องของนโยบาย
2. เสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาคและความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค
3. เพิ่มพูนความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน
4. พัฒนาคือความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และวัฒนธรรมกับประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน
5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และแรงงานกับมิตรประเทศหรือกลุ่มประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย
6. เพิ่มบทบาทของประเทศไทยในวงการเศรษฐกิจของโลก เพื่อสนับสนุนระบบการค้าเสรีและเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
7. คุ้มครอง ดูแลสิทธิและประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม”

สภาพแวดล้อมภายนอก

ในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดาประเทศเล็กๆ ทั้งหลาย สิ่งที่มีผู้กำหนดและปฏิบัติตามนโยบายต้องคำนึงอยู่ตลอดเวลา นอกจากสภาพแวดล้อมภายในของประเทศตนเองแล้ว ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจยังจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกทั้งในระดับสากล และในระดับภูมิภาคด้วย เพื่อปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดังกล่าว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของนโยบายต่างประเทศให้ได้มากที่สุด

ในระยะแรกการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ฯพณฯ นายอานันท์ ปันยารชุน สภาพแวดล้อมภายนอกในระดับสากลซึ่งถูกครอบงำโดยบทบาทและอิทธิพลของชาติมหาอำนาจนั้น 'สงครามเย็น' ซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างกลุ่มรัฐที่ต่างกันด้วยอุดมการณ์ คือ ค่ายตะวันตกและค่ายตะวันออกได้ยุติลงแล้ว

ในขณะที่เดียวกันกระแสธารแห่งความต้องการ และการเรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ไหลกรากทำลายความคิดและการปกครองแบบเผด็จการระเนระนาดไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปตะวันออก และในสหภาพโซเวียตเดิม

การชูธงเกิดทุนนิยมมนุษยชนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ได้รับการยกย่องสรรเสริญอย่างก้องกระหึ่ม ในขณะที่การละเมิดหรือการสกัดกั้นสิทธิมนุษยชนได้รับการสอดส่องจับตามอง และประณามจากองค์กรเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งของรัฐและเอกชนทั่วโลก และประเทศใดที่ถูกมองว่าไม่เคารพและละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็จะถูกกดดันในด้านต่างๆ เพื่อให้ยุตินโยบายและมาตรการดังกล่าวนี้

ขณะเดียวกันการเผชิญหน้าระหว่างรัฐด้วยอำนาจทางทหารได้ลดความสำคัญลงไปอย่างมาก ความเข้มแข็งทางทหารลดความสำคัญลงไปอย่างมากในการเป็นปัจจัยของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ในขณะที่การแข่งขันระหว่างรัฐกลายเป็นเรื่องของการแข่งขันทางการค้าและเศรษฐกิจ อาวุธสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันคือการใช้ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการค้าเพื่อต่อรองกับประเทศอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติให้มากที่สุด

ในส่วนของที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกในระดับภูมิภาคซึ่งขึ้นอยู่อย่างสำคัญกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมระดับสากลนั้น ในระยะที่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน เข้าปฏิบัติหน้าที่ สภาพการเผชิญหน้ากันระหว่างรัฐและระหว่างกลุ่มรัฐในเอเชียอาคเนย์

ซึ่งเคยปรากฏชัดก่อนหน้านี้ในรูปของ 'สงครามกัมพูชา' ได้คลี่คลายไปในทางที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงขั้นการลงนามสนธิสัญญาปารีส เพื่อสันติภาพในกัมพูชาเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 1991 ภายใต้อุปถัมภ์ของสหประชาชาติและภาคีสมาชิกที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญ

ถึงแม้สันติภาพในกัมพูชาจะยังเป็นสันติภาพที่มีปัญหาในทางปฏิบัติ แต่บรรยากาศโดยทั่วไปของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ความสนใจของประเทศในภูมิภาคนี้ก็หันมาสู่การร่วมมือและแข่งขันทางเศรษฐกิจและการค้า เป็นการแปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมภายนอกในระดับสากลโดยตรง การยุติการเผชิญหน้าและโอกาสแห่งสันติภาพในอินโดจีน เป็นการเปิดทางไปสู่โอกาสแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนในแต่ละประเทศ

การเริ่มต้นที่ไม่เป็นมงคล...และสี่เทา

รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน เกิดขึ้นและเริ่มปฏิบัติหน้าที่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ด้วยวิธีการที่ไม่เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย มีการยึดอำนาจโดยฝ่ายทหารเพื่อโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2521 ในระบอบประชาธิปไตย การเริ่มต้นของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ถือได้ว่าเป็นเริ่มต้นที่ไม่เป็นมงคล

ปัญหาที่เกิดขึ้นทันทีต่อรัฐบาลนี้ ก็คือปัญหาแห่งความชอบธรรมและการยอมรับจากนานาประเทศทั่วโลก เพราะการก่อกำเนิดของรัฐบาลเป็นการทวนกระแสแห่งเสรีภาพและความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งกำลังแผ่กระจายอย่างรุนแรงในสังคมระหว่างประเทศ การให้การสนับสนุนการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจากรัฐบาลของประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และการใช้อำนาจการเผด็จการรุนแรงในการปกครอง ทำให้รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน เริ่มปฏิบัติหน้าที่ในขณะที่ประเทศไทยกำลังได้รับการต่อต้านจากนานาชาติอารยประเทศ และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่มีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรงด้วยการยุติความช่วยเหลือทั้งทางทหาร เศรษฐกิจและการศึกษา

ท่ามกลางการต่อต้านการยึดอำนาจจากสังคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่มีอิทธิพลทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ การจัดตั้งรัฐบาลโดยมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ทำให้กระแสการต่อต้านประเทศไทยลดน้อยลงไป

ขณะเดียวกันการยอมรับจากนานาชาติดูเหมือนว่าจะมีมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นรัฐบาลที่เป็นพลเรือนแล้ว หัวหน้ารัฐบาลก็ยังเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและ

ยอมรับจากผู้นำประเทศต่างๆ ทั้งในวงการธุรกิจและวงการการเมืองว่าเป็นผู้มีความสามารถสูง มีประสบการณ์สูงและประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทั้งในการทำงานของราชการและการทำงานในภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นายกรัฐมนตรีเป็นคนที่เคยคลุกคลีในวงการระหว่างประเทศมาโดยตลอดจึงทำให้ท่านเป็นที่รู้จักและยอมรับจากผู้นำของประเทศสำคัญๆต่างๆ

ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะยังคงมาตรการยุติความช่วยเหลือที่เคยให้กับประเทศไทยต่อไป คณะกรรมการของรัฐสภาอเมริกันก็ยังประเมินรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ว่าเป็นรัฐบาลที่ดีไม่มากนักหลังจากการเข้าปฏิบัติหน้าที่

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน เป็นเหมือน 'พรสวรรค์' ที่มาช่วยกอบกู้สถานการณ์ที่เลวร้ายอย่างที่สุดให้ดีขึ้นมาบ้าง แม้จะไม่มากนักก็ตาม เหมือนการเอาสี่ขวามาหลงบนสี่ดำ ซึ่งทำให้กลายเป็นสี่เทาได้บ้าง เชื่อเหลือเกินว่าหากกลุ่มผู้ยึดอำนาจการปกครองเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเอง ผลร้ายจะเกิดขึ้นกับประเทศไทยมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

รัฐบาลนักการทูต

ในส่วนที่เกี่ยวกับการต่างประเทศ รัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน รวมเอา นักการทูตอาชีพชั้นสุดยอดไว้ถึง 4 คน นอกเหนือจากตัวนายกรัฐมนตรีแล้ว นายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ม.ร.ว.เกษมสโมสร์ เกษมศรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ก็ล้วนเคยเป็นนักการทูตอาชีพระดับสูง และเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศมาแล้วด้วยกันทั้ง 3 ท่าน นอกจากนั้น นายวิเชียร วัฒนคุณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็เป็นนักการทูตอาชีพมาตลอดชีวิตราชการด้วย ดังนั้นในด้านการต่างประเทศจึงถือว่ารัฐบาลชุดนี้มีความเชี่ยวชาญและลึกซึ้งเป็นพิเศษทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเฉพาะหน้าที่รัฐบาลนักการทูตชุดนี้จะต้องเผชิญและแก้ไขอย่างต่อเนื่องก็คือปัญหาการสร้างภาพลักษณ์และการได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ปัญหานี้เป็นปัญหาหลักและสำคัญมากที่สุดในด้านการต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลนี้ตระหนักดีถึงกับกำหนดไว้ในการแถลงนโยบายเป็นข้อแรกว่า "1. เร่งสร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องของประเทศไทยพร้อมกับสร้างความเชื่อมั่นแก่นานาชาติในความต่อเนื่องของนโยบาย..."

ความชอบธรรม และการได้รับการยอมรับจากนานาชาติ โดยเฉพาะจากประเทศที่มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับ

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเล็กและกำลังพัฒนา ซึ่งต้องอาศัยการค้าระหว่างประเทศ ตลาดต่างประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศและเทคโนโลยีทันสมัยจากประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งจะมีผลต่อโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการกินที่อยู่อาศัยของประชาชน การมีความชอบธรรมและการได้รับการยอมรับจากนานาประเทศจะเอื้ออำนวยอย่างยิ่งต่อโอกาสเช่นว่านี้ แต่ในทางตรงกันข้าม การขาดความชอบธรรมและการไม่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศจะเป็นการลดหรือตัดโอกาสอันนี้ไปโดยอัตโนมัติ

มาตรการหลักเด่นชัดประการหนึ่งที่รัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน พยายามทำเพื่อแก้ปัญหานี้ก็คือการแสดงท่าทีของแนวความคิดเสรีนิยมทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ และในอีกแนวทางหนึ่งเพื่อการนี้ รัฐบาลโดยเฉพาะตัวนายกรัฐมนตรีเองก็พยายามแสดงออกอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ถึงความมั่นใจในตัวเอง ความเป็นตัวของตัวเองแตกต่างจากท่าทีของกลุ่มทหารผู้ยึดอำนาจต้องการให้โลกเห็นว่ารัฐบาลนี้ไม่ใช่ 'หุ่นเชิด' ของสหประชาชาติความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

ถึงแม้จะรู้และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาของความชอบธรรม และการยอมรับจากนานาประเทศอย่างเด่นชัดก็ตาม ปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากเต็มที่ ครอบงำที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติยังคงอยู่ ในทางตรงกันข้ามหากประเทศไทยมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญในครรลองของระบอบประชาธิปไตยแล้ว ปัญหานี้จะหมดไปเองในเกือบทันทีทันใด

การสานต่อนโยบายรัฐบาลชาติชาย

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า ภายในระยะเวลาประมาณ 10 เดือนของการบริหารประเทศของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ที่ผ่านมา ในด้านนโยบายต่างประเทศนับเป็นการสานต่อแนวนโยบายของรัฐบาลชุดก่อนของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นส่วนใหญ่ อันนี้ก็นับว่าเป็นไปตามความเป็นจริงในวิชาการทางการเมืองระหว่างประเทศที่ว่า นโยบายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐบาลใหม่ย่อมมีพื้นฐานอยู่บนนโยบายที่เคยดำเนินมาแล้วในรัฐบาลคณะก่อน (Incremental) แม้จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม

ในกรณีของความร่วมมือสมานฉันท์ในหมู่ภาคีสมาคมอาเซียน รัฐบาลของนายทศพร อานันท์ ปันยารชุน และรัฐมนตรีต่างประเทศ นายอาสา สารสิน ก็สานต่อแนวนโยบายเดิมของการพยายามลดข้อแตกต่าง และเสริมสร้างจุดร่วมระหว่างไทยกับภาคีอื่นๆ ในสมาคมอาเซียนอย่างต่อเนื่อง ประเด็นความขัดแย้งจะถูกระงับโดยสันติวิธี ด้วยความพยายาม

ทางการทูตอันมีประสิทธิภาพ เพื่อมิให้ความขัดแย้งนั้นมาเป็นอุปสรรคในการร่วมมือในเรื่องอื่น ๆ ที่อาจจะมีความสำคัญกว่า

ในระยะประมาณ 10 เดือนของรัฐบาลอานันท์ ไทยมีประเด็นขัดแย้งกับมาเลเซียบ่อยครั้งประเทศหนึ่ง ความขัดแย้งในกรณี NO MAN'S LAND และกรณีความถี่วิทยุระหว่างประเทศทั้งสอง และรวมทั้งการที่ทางการของมาเลเซียแสดงท่าทีที่ไม่ค่อยจริงจังจะปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ส่วนแล้วแต่ได้รับการแก้ไข หรือ 'โยนขึ้นฝั่ง' ด้วยการประนีประนอมจากฝ่ายไทย เพื่อมิให้ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ขยายวงกว้างขึ้นไป

ในกรณีที่วุฒิสภาของฟิลิปปินส์ลงมติยกเลิกสัตตัญญาการใช้ฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในฟิลิปปินส์และมีเสียงเรียกร้องฝ่ายรัฐบาลของฟิลิปปินส์ให้ประเทศในอาเซียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบร่วมกันมากขึ้นในด้านความมั่นคงปลอดภัยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ในขณะที่รัฐบาลไทยมีท่าทีที่จะวางเฉยต่อข้อเรียกร้องนี้แต่ก็มีบางส่วนในฝ่ายทหารของไทยเคยพิจารณาถึงเรื่องความเป็นไปได้ที่ไทยจะอำนวยความสะดวกแก่กองกำลังของกองทัพสหรัฐอเมริกาบนผืนแผ่นดินไทยอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปท่าทีของรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับเรื่องการยุติการคงอยู่ของทหารอเมริกันในฟิลิปปินส์นั้น ไทยถือเป็นเรื่องทวิภาคีระหว่างฟิลิปปินส์กับอเมริกาเท่านั้น

ในการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างภาคีอาเซียน ซึ่งเท่าที่เป็นมามากเป็นเรื่องของรูปแบบอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่ค่อยได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังในความเป็นจริง ภาวะเช่นนี้ยังคงดำเนินการต่อไปอย่างไม่มื่ออะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก ความจำเป็นการประชุมระดับรัฐมนตรีและระดับอื่นๆ และข้อตกลงในหลักการกว้างๆ บนแผนกระดาษยังคงเป็นภาพที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ การปรากฏกายของรัฐมนตรีของประเทศพัฒนาแล้ว หลังจากประชุมประจำปีอาเซียน ในฐานะ 'คู่เจรจา' ก็เป็นเพียงการเพิ่มสีสันให้การคงอยู่ของสมาคมอาเซียนเป็นส่วนใหญ่

ในขณะที่การประชุมเจรจาในวงกว้างว่าอาเซียนเพื่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียและแปซิฟิก (APEC) ยังคงดำเนินการต่อไป โดยยังไม่สามารถเห็นเป็นรูปเป็นร่างอย่างจริงจัง นายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ก็เสนอแนวความคิดในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศภาคีสมาคมอาเซียน ซึ่งนับเป็นข้อเสนอริเริ่มที่น่าสนใจของฝ่ายไทยและได้รับการสนับสนุน 'อย่างอบอุ่น' ในที่ประชุมสุดยอดแห่งอาเซียนในเดือนมกราคม 1992 ที่สิงคโปร์

แต่ความเป็นไปได้ของข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ถึงจะเป็นไปได้จริงก็คงต้องใช้เวลาถึง 15 ปีที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขและอุปสรรคนานาประการอันเนื่องมาแต่ความรู้สึกชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ซึ่งภาคแต่ละประเทศก็มีความรู้สึกเช่นนี้มากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับอินโดจีน แนวนโยบาย 'เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า' ของอดีตนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้รับการสานต่ออย่างมีประสิทธิภาพ โดยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน และรัฐมนตรีต่างประเทศ นายอาสา สารสิน ได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการทำให้ได้มาซึ่งสัญญาสันติภาพปารีส 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 รวมทั้งความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะนำข้อกำหนดแห่งสันติภาพมาปฏิบัติให้เป็นจริงในกัมพูชา ซึ่งความพยายามดังกล่าวนี้นับว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งท่ามกลางความตึงเครียดในส่วนที่เกี่ยวกับผู้นำกัมพูชาฝ่ายต่างๆเอง

ในความสำเร็จระดับหนึ่งเกี่ยวกับสันติภาพในกัมพูชา ผลที่ตามมาเกือบจะโดยตรงที่กระทบต่อประเทศไทย คือการขนส่งอาวุธยุทธโปกรณ์ที่เหลือใช้จากชายแดนด้านหนึ่งของประเทศไทยไปยังชายแดนอีกด้านหนึ่งของประเทศ ซึ่งการรั่วไหลของอาวุธเหล่านี้ระหว่างทาง ทำให้ไทยต้องเผชิญกับปัญหาของการใช้อาวุธสงครามอย่างกลาดเกลื่อนตลอดเส้นทางขนส่ง ซึ่งเป็นผลต่อความสงบเรียบร้อยภายในของไทย และการเพิ่มมากขึ้นของอาชญากรรม โดยการใช้อาวุธสงครามเป็นเครื่องมือ นอกจากนี้อดีตนักรบพร้อมอาวุธเพื่อชาติ เมื่อไร้ภาระหน้าที่อันทรงเกียรติ ก็ยังสามารถใช้ความพร้อมนั้นปล้นสะดมชาวบ้านไทย ผู้นำสงสารอยู่เนือง ๆ

อย่างไรก็ตาม แม้อาจกล่าวได้ว่า แนวนโยบาย 'เปลี่ยนสนามรบ เป็นตลาดการค้า' ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะได้รับการสืบสานด้วยดีโดยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน จนเกิดสันติภาพ 'อย่างเป็นทางการ' ในระดับหนึ่งก็ตาม แต่โอกาสของไทยที่จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจาก 'ตลาดการค้า' ในอินโดจีนนั้นดูยังจะเป็นไปได้ไม่มากนัก ทั้งนี้ นอกจากอุปสรรคที่มาจาก 'ความตึงเครียด' ของตลาดการค้าในอินโดจีนเองแล้ว การแข่งขันจากประเทศที่มีความพร้อมเหนือกว่าไทย ทั้งทางด้านเงินทุน เทคโนโลยี และบุคลากร ทั้งจากภายในภูมิภาคนี้และจากนอกภูมิภาคในระดับสากลก็ยังเป็นสิ่งบดบังโอกาสของไทยอย่างมากอีกด้วย

มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า แม้อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน โดยทั่วไปเป็นการสานต่อนโยบายของรัฐบาลชาติ

ชาย แต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือ ความแตกต่างเรื่องของรูปแบบหรือสไตล์ในการดำเนินนโยบายในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ในขณะที่การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชาติชายเป็นการดำเนินนโยบายแบบนักการเมือง ซึ่งแสดงออกถึงความโดดเด่นผู้นำ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากสาธารณชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ การดำเนินนโยบายของรัฐบาลอานันท์ ตลอดระยะเวลาประมาณ 10 เดือนที่ผ่านมา เป็นการดำเนินนโยบายแบบนักการทูตอาชีพ และมีประสบการณ์สูง ซึ่งมักเป็นไปแบบเงียบเฉย แต่มุ่งเน้นการได้มาซึ่งผลของความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีพม่า

แนวนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าและสภาพความสัมพันธ์ของไทยกับพม่า ดูจะเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่สร้างความอึดอัดอย่างมากต่อรัฐบาลไทย และดูจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของไทยอย่างลึกซึ้งและอาจจะรุนแรง

ดังได้กล่าวตลอดมาว่า กระแสความยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย และการเชิดชูและเคารพสิทธิมนุษยชน กำลังพัดกระหน่ำแผ่ซ่านไปทั่วโลก เป็นกระแสรุนแรงแห่งยุคสมัยในปัจจุบัน ซึ่งในทางตรงกันข้ามก็หมายถึง การต่อต้านและการคัดค้านการปกครองแบบเผด็จการ และละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ พม่าเป็นเป้าของการคัดค้านต่อต้านจากสังคมของนานาชาติอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง

ผู้มีอำนาจของพม่าในปัจจุบันในองค์กรที่เรียกว่า สภาแห่งรัฐเพื่อการฟื้นฟูกฎหมายและความมีระเบียบ (SLORC) ซึ่งได้แก่ผู้นำทางทหาร ได้ยึดอำนาจการปกครองด้วยวิธีการรุนแรง ปฏิเสธชัยชนะโดยผ่านการเลือกตั้งของฝ่ายพลเรือนที่เรียกร้องประชาธิปไตย

และยังคงเกาะติดอยู่กับอำนาจโดยการใช้กำลังปราบปรามผู้คัดค้านด้วยวิธีการรุนแรงอย่างไม่มีมีการยับยั้งชั่งใจ ทำให้มีผู้ต่อต้านการกุมอำนาจของกลุ่มทหารกลุ่มนี้อย่างกว้างขวางและจริงจัง จากทั้งนักศึกษา ประชาชนและแม้กระทั่งคณะสงฆ์ในพม่าและจากรัฐบาลและองค์กรเอกชนจากต่างประเทศ

ท่าทีของรัฐบาลไทยในปัจจุบันต่อผู้มีอำนาจในนครย่างกุ้งตามที่ปรากฏในถ้อยคำแถลงของนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็คือการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) กับประเทศพม่า การข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับพม่า อาจกล่าวได้โดยส่วนรวมว่าไทยจะมีความสัมพันธ์อย่างน้อยก็ตามปกติในฐานะ

ประเทศเพื่อนบ้าน โดยจากความสัมพันธ์ที่จริงใจอันนี้จะนำมาซึ่งการได้รับประโยชน์ของทั้ง ไทยและพม่าอย่างเท่าเทียมกัน

ในทางปฏิบัติ การข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับพม่า นั้น หมายถึงการที่ไทยยังคงมีการติดต่ออย่างปกติด้วยความสัมพันธ์อันดีฉันท์ประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดติดกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการเมือง การค้าและเศรษฐกิจตามปกติ ส่วนเรื่องลักษณะและรูปแบบการปกครองในพม่าโดยคณะทหารไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆก็ตาม ไทยถือว่าเป็นเรื่องภายในของประเทศนั้น และไทยจะไม่ให้ผู้ต่อต้านกลุ่มทหารผู้ยึดอำนาจปกครองของพม่า ซึ่งหนีออกมาอยู่ในประเทศไทยดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อต่อต้านคณะทหารพม่า เพื่อรักษาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยกับพม่า ในรูปแบบการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์

การข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับพม่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไทยจะได้รับผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่ไทยน่าจะได้รับจากท่าทีอันนี้ของไทยต่อพม่าก็อาจได้แก่การแก้ไขปัญหาทางด้านพรมแดนและการประมง การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติทดแทนที่ไทยกำลังจะขาดแคลน โอกาสของการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางพลังงาน รวมไปถึงจนถึงผลประโยชน์ของการมีประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นศัตรู

รัฐบาลไทยตระหนักอย่างแน่นอนถึงกระแสการคัดค้านการปกครองของทหารในพม่า และรัฐบาลไทยก็ตระหนักถึงภาพพจน์ที่ไม่ดีของไทยจากสายตาของนานาชาติประเทศต่อท่าทีของไทยต่อพม่า ถึงแม้รัฐบาลไทยจะพยายามทำให้เรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กเพื่อลดแรงกดดันแต่รัฐบาลไทยก็ยังคงยืนยันกรานไม่เปลี่ยนแปลงท่าทีของไทยในรูปแบบของการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับผู้ยึดอำนาจในพม่า รวมทั้งรัฐบาลไทยร่วมกับภาคีอาเซียนได้พยายามด้านทานการเรียกร้องและแรงกดดันของประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนที่นคร กัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ในเดือนกรกฎาคม 1991 ที่จะให้ไทยและภาคีอาเซียนอื่นๆ กดดันให้กลุ่มผู้กุมอำนาจพม่ายุติการปกครองแบบเผด็จการรุนแรง

คำตอบคำถามของผู้สื่อข่าวที่โตเกียว โดยนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1991 เกี่ยวกับเหตุการณ์ในพม่าในทำนองที่ว่าเป็นเรื่องที่น่าสลดใจ และอธิบายต่อไปว่า แต่ไทยก็ถูกบังคับโดยปัจจัยบางประการ แสดงออกให้เห็นว่าผู้นำของรัฐบาลไทยก็มีความอึดอัดอย่างยิ่งเหมือนกันต่อท่าทีของรัฐบาลไทยต่อการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับผู้ปกครองพม่าในปัจจุบัน

และในการตอบคำถามเกี่ยวกับกรณีพม่าที่สโมสรผู้สื่อข่าวแห่งชาติ ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวอีกว่า

ท่านเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพม่า ซึ่งรัฐบาลทหารปฏิเสธที่จะโอนอำนาจให้กับพลเรือนที่ได้รับเสียงสนับสนุนอย่างล้นหลามจากประชาชนในการเลือกตั้งเมื่อสองปีที่แล้ว และนายกรัฐมนตรีได้กล่าวอีกว่า การแทรกแซงภายในโดยตรงต่อพม่า นั้น ไม่ใช่วิถีปฏิบัติของอาเซียน แต่ควรทำแบบเงียบ ๆ ทีเดียว

เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากว่าท่าทีของไทยต่อผู้ปกครองของพม่า ย่อมจะให้นานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจจะมองไทยด้วยสายตาที่ไม่ชื่นชมนัก อันนี้อาจรวมความไปถึงการมองได้ว่าไทยสนับสนุนคณะผู้ปกครองที่เป็นเผด็จการรุนแรง และกีดกันการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและการเรียกร้องเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนของนักศึกษาและนักการเมืองของพม่า ในสภาพเช่นนี้แรงกดดันที่นานาอารยประเทศมีต่อพม่า ย่อมจะมีผลมาถึงประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในเมื่อโลกในปัจจุบันอำนาจการต่อรองและการกดดันเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคมระหว่างประเทศอาจบีบบังคับไทยด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจ จนมีผลทำให้สิ่งต่างๆ ที่ไทยต้องการเพื่อการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน เป็นต้นว่าการลงทุนจากต่างประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยว ตลาดการค้าต่างประเทศ และรวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไทยต้องการ อาจจะลดน้อยลงหรือหลุดจากมือเราไปได้ไม่ยากนัก

ในขณะที่การสร้างภาพพจน์แห่งความชอบธรรม และการยอมรับจากสังคมระหว่างประเทศเป็นเป้าหมายสำคัญประการแรกในนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน แต่ท่าทีของไทยต่อพม่าในเรื่องของการมีความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์ จะเป็นการสวนทางกับเป้าหมายแห่งนโยบายต่างประเทศที่สำคัญอันนี้

แน่นอนการข้องเกี่ยวอย่างสร้างสรรค์กับผู้มีอำนาจในพม่าทำให้ไทยได้รับประโยชน์บางประการ แต่ผลประโยชน์เช่นนี้ก็ย่อมทำให้ไทยน่าจะเสียประโยชน์ในวงกว้างจากสังคมระหว่างประเทศเป็นส่วนรวม เป็นเรื่องน่าคิดอย่างลึกซึ้งว่าผลได้หรือผลเสียต่อผลประโยชน์แห่งชาติ จากท่าทีอันนี้อันไหนจะมากกว่ากัน

คำถามสุดท้ายที่ต้องการคำตอบของบทความนี้ก็คือ อะไรกันแน่ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้รัฐบาลที่เป็นเสรีนิยมกลับมาเยื่อใยกับคณะผู้ปกครองเผด็จการในประเทศพม่า

การต่างประเทศรัฐบาลทักษิณ : ข้อสังเกตเบื้องต้น³

จากการสังเกตและติดตามการดำเนินนโยบายต่างประเทศและกิจการด้านการต่างประเทศของรัฐบาลที่มี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ในฐานะคนนอก

วงการณ์นโยบายของรัฐ และในฐานะผู้สนใจและคิดว่ามีส่วนได้เสียกับการดำเนินการต่างประเทศของรัฐด้วยคนหนึ่ง มีข้อสังเกตบางประการที่เป็นส่วนตัว แต่ต้องการเสนอต่อสาธารณะเพื่อการพิจารณา

แนวทาง

ตามคำแถลงการณ์ถึงแนวทางของการดำเนินการต่างประเทศของรัฐบาลทักษิณที่ถือได้ว่าเป็นรูปแบบเพื่อนำไปใช้ในการติดต่อกับประเทศต่างๆในสังคมนระหว่างประเทศเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทย จะสามารถมองเห็นถึงแนวทางการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลได้ดังนี้

ในประเด็นแรก ในการติดต่อกับต่างประเทศทั้งในรูปของการติดต่อสองฝ่าย และการติดต่อหลายฝ่าย รัฐบาลให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อผลประโยชน์ของชาติโดยเน้นทางด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ เอกอัครราชทูตและตัวแทนในด้านต่าง ๆ ของไทยในต่างประเทศ ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษให้มีภาระการส่งเสริมกิจการทางการค้าเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ไทยจึงต้องมีบทบาทเด่นชัดขึ้นอีกประการหนึ่งในการแสดงบทบาทเป็นนายหน้าขายสินค้าของประเทศ นอกจากนั้น ด้วยการเห็นความสำคัญของความมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจและการค้าได้มีการแต่งตั้งผู้แทนการค้าระหว่างประเทศระดับสูงของไทยอีกจำนวนหนึ่งด้วยเพื่อการหาตลาดการค้าในภูมิภาคต่างๆ ของโลกอีกด้วย

อีกประการหนึ่งที่ได้สังเกตเห็นคือ แนวทางการทูตที่อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความรู้จักมักคุ้นระหว่างผู้นำประเทศเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นมิตรกับประเทศต่าง ๆ และแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศอื่น ในระดับโลก ผู้นำไทยมักอ้างถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับผู้นำและอดีตผู้นำของสหรัฐอเมริกา และอ้างถึงความรู้จักผูกพันกับเลขาธิการสหประชาชาติ และในระดับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ผู้นำไทยมักจะเชื่อมั่นว่ามีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้นำของประเทศเพื่อนบ้านเป็นการส่วนตัว และคิดว่าความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้จะสามารถสร้างความเป็นมิตรที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันได้ด้วยดี และรัฐบาลนี้ได้เป็นผู้นำในการจัดการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมาแล้วหลายครั้ง ด้วยการคำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวชนิดที่เรียกว่าแค่โทรศัพท์คุยกันก็สามารถแก้ปัญหาระหว่างกันได้

การใช้ยุทธศาสตร์การทูตแบบการรุกคืบหน้าถือได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการดำเนินกิจการด้านการต่างประเทศของรัฐบาลนี้ อันนี้จะได้เห็นได้จากความพยายามริเริ่มงานด้าน

การต่างประเทศของรัฐบาลไทยที่เสนอและกระทำต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย
อาคเนย์ และในเอเชียเป็นส่วนรวม คล้ายกับเป็นการสร้างฐานะการเป็นผู้นำของประเทศไทย
เป็นการสร้างฐานะการเป็นผู้นำของผู้ไทยในสภาวะที่ผู้นำของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคคน
อื่น ๆ กำลังทยอยยุติบทบาทลงไปหรือกำลังมีปัญหาภายในประเทศ การริเริ่มการจัดการ
ประชุมเจรจาเพื่อการร่วมมือแห่งเอเชีย การเสนอขอและได้รับฐานะการเป็นพันธมิตรนอก
องค์การเนโด้จากสหรัฐอเมริกา การส่งทหารไทยไปปฏิบัติหน้าที่การฟื้นฟูอิรักนอกกรอบการ
ดำเนินงานของสหประชาชาติและการปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์เพื่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจ
ที่ปรากฏในปฏิญญาพุกาม ล้วนเป็นไปตามแนวทางการทูตแบบการรุกคืบหน้าที่เห็นได้ชัด

พฤติกรรมในการต่างประเทศ

จากการติดตามการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยตลอดระยะเวลาประมาณ 3 ปี
ที่ผ่านมา จะสามารถพิจารณาถึงพฤติกรรมในการดำเนินการดังกล่าวในทางปฏิบัติได้บาง
ประเทศดังนี้

อันแรกที่เห็นได้ชัดก็คือผู้นำในด้านการต่างประเทศของไทย คือตัวนายกรัฐมนตรีเอง
ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทรอง คอยนำการริเริ่มและชี้แนะของ
นายกรัฐมนตรีมาสั่งการและดำเนินการกับข้าราชการประจำในกระทรวงการต่างประเทศ
พิจารณาคำขอกรอบการวิเคราะห์แบบการตัดสินใจในกลุ่มเล็กในด้านการต่างประเทศ ผู้จะ
เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและทำให้คนอื่นในที่ประชุมของกลุ่มเห็นตามด้วย จะต้อง
เป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งและฐานะของการรอบรู้ด้านการต่างประเทศ ในขณะที่บุคคลอื่นใน
ที่ประชุมมักจะฟังการชี้แนะและให้ความเห็นชอบด้วย โดยปกติบุคคลผู้นี้ มักจะเป็นผู้ที่ดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
ต่างประเทศ แต่ในรัฐบาลปัจจุบัน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแสดงออกอย่างเด่นชัดว่า
เป็นผู้รอบรู้ด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการต่างประเทศ ดังนั้น การมี
บทบาทนำในการดำเนินการด้านการต่างประเทศของไทยจึงปรากฏว่าเป็นบทบาทของ
นายกรัฐมนตรีมากกว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ บทบาท
ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจึงมักเป็นการแถลงการณ์เพิ่มเติมและขยาย
ความรายละเอียดของนโยบายต่างประเทศที่นายกรัฐมนตรีกล่าวถึง

ที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งในทางปฏิบัติของกิจการด้านการต่างประเทศของไทยใน
รัฐบาลปัจจุบันคือ การเน้นการทูตเปิดเผย เป็นการทูตที่มีการตอบโต้อย่างรุนแรงในทันทีที่

เป็นการพูดปากจัด และเป็นการพูดแบบโทรโข่ง ซึ่งต่างไปจากการดำเนินการทางการทูตที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของผู้นำในบรรดานานาอารยประเทศที่มักจะยอมรับกันว่าการปฏิบัติทางการทูตที่จะต้องเป็นไปด้วยความนุ่มนวล ราบเรียบ รอบคอบ และ ควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี คำพูดจากปากผู้นำต่อสาธารณะและรับรู้กันทั่วโลกผ่านการสื่อสารที่ทันสมัยในทำนองที่ว่า สหประชาชาติไม่ได้เป็นบิดาของผู้นำของไทย ไทยไม่ได้ไปขอข้าวสหประชาชาติกิน หรือการขอให้ผู้แทนสหประชาชาติดำเนินสิทธิมนุษยชนที่เป็นสตรีจากประเทศในเอเชียได้หันไปดูแลสุขภาพในประเทศของตัวเองก่อนที่จะมาตำหนิเรื่องดังกล่าวต่อประเทศไทยในนามของสหประชาชาติ และการประณามสื่อต่างชาติที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลกที่ได้แสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยด้วยการใช้ถ้อยคำว่า ไร้ทิศทาง นับเป็นตัวอย่างเพียงบางส่วนที่ผู้นำไทยในระดับสูงสุดแสดงออกต่อสาธารณะ อันเป็นการผิดแผกไปอย่างมากจากธรรมเนียมปฏิบัติทางการทูตและการต่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับในสังคมของนานาอารยประเทศ

ท่าทีและการกระทำดังกล่าวเป็นไปในทำนองเดียวกับการที่ประธานาธิบดีจอร์จดับเบิลยู บุช ของสหรัฐอเมริกา เคยโจมตีว่าการที่สหประชาชาติโดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงไม่สนับสนุนข้อเรียกร้องของอเมริกาในการใช้กองกำลังทหารในนามสหประชาชาติโจมตีอิรักในเดือนมีนาคมปีที่แล้วว่า สหประชาชาติไร้น้ำยา สหประชาชาติหมดความหมาย หรือการที่รองประธานาธิบดีดิก เซนีย์ ของอเมริกาเหมือนกันที่กล่าวหยาบประเทศเยอรมนีที่คัดค้านอเมริกาในกรณีเดียวกันว่า ถ้าอเมริกาไม่ให้ความช่วยเหลือ ปกป้องเยอรมนีต่อต้านการคุกคามของสหภาพโซเวียตในระยะแรกๆ ของ 'สงครามเย็น' แล้ว คนเยอรมันคงตกอยู่ใต้อิทธิพลและอำนาจของโซเวียตแน่นอนรวมทั้งกล่าวว่าคนเยอรมันอาจพูดภาษาโซเวียตคล่องแคล่วด้วย ท่าทีและคำพูดของผู้นำทั้งสองของอเมริกา เป็นท่าทีที่ก้าวร้าว น่ารังเกียจและไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ

การมีท่าทีก้าวร้าว รุนแรง ในด้านการต่างประเทศ เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ และไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ แต่สำหรับประเทศมหาอำนาจสูงสุดในโลกอย่างสหรัฐอเมริกา บางครั้งการแสดงท่าทีก้าวร้าวและรุนแรงก็เป็นเรื่องจำเป็นเพื่อบีบบังคับให้ประเทศเป้าหมายปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามความต้องการของตน และที่สำคัญมหาอำนาจนั้นก็อยู่ในฐานะและมีศักยภาพที่จะดำเนินการไปตามความต้องการนั้นๆ ได้ และสามารถทนทานต่อการคัดค้านและเสียดทานจากสังคมระหว่างประเทศได้ ประธานาธิบดีบุช กล่าวโจมตีสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะมนตรีความมั่นคงว่าไร้น้ำยา และประธานาธิบดีบุช ก็สั่งโจมตีอิรักทันทีในวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 2003 และยึดกรุง

แบกแดดได้ภายในเวลาเพียง 21 วัน แนนอน การกระทำของอเมริกาครั้งนี้ถูกตำหนิและต่อต้านอย่างกว้างขวางพอสมควรจากหลายประเทศในสังคมนระหว่างประเทศ แต่อเมริกาและพันธมิตรก็ทนแรงเสียดทานจากสังคมนระหว่างประเทศได้ ยิ่งกว่านั้น อเมริกายังสามารถใช้อิทธิพลของคนชักจูงหรือบีบบังคับให้ประเทศต่างๆหลายประเทศต้องรีบหันมาสนับสนุนอเมริกาในอิรัก และ อเมริกาก็ทำให้สหประชาชาติยอมรับการกระทำของอเมริกาครั้งนี้ด้วย อเมริกาทำเช่นนี้ได้เพราะอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจสูงสุดในโลก

แต่สำหรับประเทศเล็ก และอยู่ในสภาพกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย การแสดงท่าทีก้าวร้าวและรุนแรงในด้านการต่างประเทศ นอกจากจะเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจและไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศแล้ว ยังจะกลายเป็นท่าทีที่น่าขบขัน และตลก ในสายตาของสังคมนระหว่างประเทศอีกด้วย การที่ผู้นำไทยมีท่าทีที่รุนแรง ก้าวร้าวกับสหประชาชาติ แต่ไทยยังคงต้องพึ่งความช่วยเหลือหลายๆ ด้านจากสหประชาชาติด้วยอีกมาก เป็นเรื่องที่ไม่น่าชื่นชมเท่าไรนัก หากสหประชาชาติและสมาชิกขององค์การโลกแห่งนี้ มีปฏิกิริยาตอบโต้ประเทศไทยจากเรื่องนี้ เป็นที่น่าสงสัยอย่างมากว่า ไทยจะทนแรงเสียดทานได้มากนักน้อยแค่ไหน

การตอบโต้อย่างก้าวร้าว รุนแรง ทันทีทันควัน และคล้ายกับเติมไปด้วยอารมณ์ของผู้นำสูงสุดของไทย นอกจากจะกระทำต่อต่างประเทศทั้งผู้แทนทางการทูต องค์การระหว่างประเทศและสื่อมวลชนต่างประเทศแล้ว ผู้นำไทยยังตอบโต้ผู้ที่คัดค้านที่เป็นผู้รู้ ผู้สังเกตการณ์ และสื่อมวลชนภายในประเทศด้วยท่วงทำนองเดียวกัน การตอบโต้ด้วยการกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่ไม่รักชาติ เป็นสมากาแฟ เป็นผู้ไม่รู้เรื่อง และการตอบโต้ด้วยท่วงทำนองการเยาะเย้ยถากถาง ทำทนายของผู้นำประเทศเป็นเรื่องที่ปรากฏให้เห็นอยู่เนืองๆ และสม่ำเสมอ ท่าทีและทัศนคติของผู้นำอันนี้ นอกจากจะไม่สร้างสรรค์แล้ว ยังเป็นการปิดกั้นตัวเองเหมือนม้าโรมันต่อข้อเสนอนะจากส่วนอื่นๆของสังคมนที่คงจะมีความรักประเทศไทยอยู่เหมือนกัน อันนี้อาจทำให้การดำเนินการต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ของชาติขาดความรอบคอบได้อย่างมากและเป็นการปฏิเสธการมีส่วนร่วมของสังคมนในระบบประชาธิปไตย

ในระยะ 3 ปีของรัฐบาลปัจจุบัน บทบาทของคนไทยในฐานะปัจเจกบุคคลมีความโดดเด่นอย่างสูงหรือสูงสุดในระดับโลกอย่างน้อย 2 ท่านคือ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ ที่ได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกและคุณอาพันธ์ บินยารชุน ที่ได้รับเกียรติแต่งตั้งจากเลขาธิการสหประชาชาติให้เป็นประธานของคณะกรรมการระดับโลกเพื่อปรับปรุงกลไกและการดำเนินงานของสหประชาชาติซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดในโลก นำที่คน

ไทยและรัฐบาลไทยจะแสดงความชื่นชมและสนับสนุนเสริมสร้างฐานะและเกียรติคุณของบุคคล ทั้งสองอย่างสมเกียรติ เพราะแม้ทั้งสองท่านจะได้รับตำแหน่งอันทรงเกียรติในฐานะปัจเจกบุคคล แต่การที่ท่านทั้งสองเป็นคนไทย ศักดิ์ศรีและเกียรติยศดังกล่าวย่อมเป็นของคนไทย ทั้งประเทศอย่างเต็มภาคภูมิ เพราะอย่างน้อยของน้อยที่สุด ทั้งสองท่านก็ทำให้โลกรู้จัก ประเทศไทยมากขึ้น และรับรู้ว่ามีคนไทยที่มีความสามารถจนเป็นที่ยอมรับของคนทั้งโลก แต่ รู้สึกว่า บุคคลผู้ทรงคุณค่าอย่างยิ่งของไทยทั้งสองท่านไม่ค่อยได้รับการชื่นชมและเชิดชู เกียรติยศจากผู้นำในรัฐบาลน้อยอย่างที่หลายส่วนในสังคมไทยคาดหวังที่จะได้เห็น ในการประชุมสุดยอดผู้นำเขตเศรษฐกิจ 21 แห่งในการประชุมเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจแห่ง เอเชียและแปซิฟิกที่จัดขึ้นในประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 เราจะไม่เห็นบทบาท อย่างเป็นทางการของผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกที่เป็นคนไทยเลย ทั้งๆ ที่ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ อยู่ในประเทศไทยซึ่งพร้อมและต้องการมีบทบาท และทั้งๆ ที่ผู้นำของเขต เศรษฐกิจต่างๆ ต้องการเห็นบทบาทของผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก ในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างประเทศภายหลังการล้มเหลวของการเจรจาการค้าโลก ที่เพิ่ง ผ่านไปไม่นานก่อนหน้านี้ ที่เมืองแคนคูน ประเทศเม็กซิโก และขณะเดียวกันเราก็แทบจะไม่ ทราบความเคลื่อนไหวของ คุณอานันท์ ปันยารชุน ในฐานะประธานกรรมการเพื่อการ แก้ปัญหาขององค์การระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดของโลกจากรัฐบาลนี้เลย นำพิจารณาจาก ว่า รัฐบาลชุดปัจจุบันให้เกียรติและส่งเสริมเกียรติยศรัฐบุรุษระหว่างประเทศที่เป็นคนไทย อย่างเหมาะสมกับฐานะและบทบาทของท่านทั้งสองและของประเทศไทยเป็นส่วนรวมหรือไม่

ที่เห็นชัดในทางปฏิบัติอีกประเด็นหนึ่งคือ เรื่องของการไม่แน่นอนมั่นคงในนโยบาย ต่างประเทศ โฉมและเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้ามอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อถือ และเชื่อมั่นในนโยบายต่างประเทศของไทยในสายตาของต่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและ ระดับที่กว้างกว่านั้น กรณีสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้คือ ทำที่ของไทยต่อสิ่งที่ถูกเรียกว่าการก่อ การร้ายระหว่างประเทศ ทันทีหลังเหตุการณ์โศกนาฏกรรมที่ตึกเวิลด์เทรด และตึกเพนตา กอน ในกรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ผู้นำไทยได้ ประกาศทำที่ของประเทศว่า ไทยเราจะยึดถือความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด แม้ผู้นำอเมริกา จะประกาศกร้าวว่า ประเทศต่างๆในโลกมีทางเลือกว่าจะเข้าเป็นฝ่ายกับอเมริกาหรืออยู่กับ ฝ่ายเป็นปฏิปักษ์ของอเมริกาก็ตาม แต่หลังจากนั้นอีกไม่กี่วัน ผู้นำอเมริกาประกาศว่า อเมริกาจะพิจารณาความสัมพันธ์กับประเทศอื่นจากทำที่ของประเทศนั้นต่อเหตุการณ์ โศกนาฏกรรมดังกล่าว อันนี้ทำให้รัฐบาลไทยเรียกประชุมด่วนในวันอาทิตย์ของสภาความ มั่นคงแห่งชาติและเปลี่ยนทำที่ของไทยใหม่ เป็นการสนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายของ

อเมริกา นับเป็นการเปลี่ยนท่าทีในทางตรงกันข้ามอย่างกะทันหัน และในระยะสั้นต่อมา รัฐบาลไทยก็เปลี่ยนท่าทีอย่างรวดเร็วอีกครั้งหนึ่ง โดยถอยหลังกลับมาเป็นจะต่อต้านการ ก่อ การร้ายตามกรอบและการชี้แนะของสหประชาชาติ

ในการต่างประเทศ การเปลี่ยนท่าทีอย่างหรือหว่าในลักษณะนี้มักไม่ปรากฏให้เห็นจริงอยู่ การเปลี่ยนแปลงหรือท่าทีในนโยบายต่างประเทศเป็นเรื่องปกติ ซึ่งอาจเกิดขึ้นกับประเทศหนึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลหรือตัวผู้นำประเทศ แต่การเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป กรณีที่เกิดขึ้นกับท่าทีพิลึกของนโยบายต่างประเทศไทยในเรื่องนี้ น่าจะเป็นผลมาจากการตัดสินใจกำหนดท่าทีอย่างรวดเร็ว หุนหันพันแสน ไม่รอบคอบเป็นสำคัญ และปัจจุบันเราจะเห็นไทยให้การสนับสนุนอเมริกาอย่างเต็มที่ในกรณีอัฟกานิสถาน และโดยเฉพาะการสนับสนุนอเมริกาในกรณีอิรักนอกกรอบและหลักเกณฑ์ของสหประชาชาติในเรื่องนี้

ในการดำเนินการด้านการต่างประเทศ แม้โดยปกติจะเป็นบทบาทของฝ่ายบริหารใน รัฐบาล แต่การมีส่วนร่วมของฝ่ายนิติบัญญัติก็มีความสำคัญมากเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา บทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติในการให้สัตยาบัน สนธิสัญญาระหว่างประเทศ และการมีกรรมวิธีการการต่างประเทศของสภาเป็นการ ดำเนินงานตามปกติในการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมในการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติในการดำเนินการด้านการต่างประเทศจะเป็น การแสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่วนรวมต่อมาตรการในนโยบายต่างประเทศนั้นๆ การมีส่วนร่วมในการพิจารณาในมาตรการในนโยบายต่างประเทศของฝ่ายนิติบัญญัตินอกจาก จะทำให้เกิดความรอบคอบในการตัดสินใจแล้วการเห็นชอบหรือสนับสนุนจากฝ่ายนิติบัญญัติ ยังจะทำให้มาตรการในนโยบายต่างประเทศนั้นๆ มีน้ำหนัก และมีความหนักแน่นในสายตา ของประเทศอื่น และสังคมระหว่างประเทศเป็นการส่วนรวม เพราะเท่ากับว่า มาตรการใน นโยบายต่างประเทศนั้นๆ ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศ หรือประชาชนส่วน ใหญ่ของประเทศ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลที่มี พ.ค.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำ ดูเหมือนว่าฝ่ายบริหารให้ความสำคัญหรือความสนใจต่อฝ่ายนิติบัญญัติในด้านการ ต่างประเทศน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

กรณีที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีที่จะส่งกองทหารไทยไป ปฏิบัติการเพื่อการฟื้นฟูอิรักและปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในประเทศอิรักร่วมกับกองกำลัง ผสมนานาชาติภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา การตัดสินใจในมาตรการในนโยบาย

ต่างประเทศครั้งนี้ เกิดขึ้นท่ามกลางการคัดค้าน และความเห็นที่แตกต่างอย่างกว้างขวางใน
สาธารณะที่สนใจเกี่ยวกับกิจการด้านการต่างประเทศของไทย มีคำถามเกี่ยวกับความจำเป็น
ที่ไทยต้องส่งทหารไปอิรักในครั้งนี้ หลายคนถามถึงผลดีและผลเสียที่เกี่ยวข้องกับ
ผลประโยชน์ของชาติ บางคนสงสัยเกี่ยวกับจุดยืนของไทยที่เคยกำหนดไว้เกี่ยวกับการ
ต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศในกรอบของสหประชาชาติ และมีไม่น้อยที่ตั้งคำถาม
ถึงการตีความถึงผลประโยชน์ของชาติที่ไทยจะได้รับในส่วนที่ว่าผลประโยชน์นั้นว่า เป็น
ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในประเทศ หรือเป็นผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มจำนวนน้อยใน
สังคม

ท่ามกลางความเคลือบแคลงสงสัย ท่ามกลางการคัดค้านของสาธารณะ สมาชิกสภา
นิติบัญญัติได้เรียกร้องให้ฝ่ายรัฐบาลนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ การ
เรียกร้องดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องที่จะได้รับการสนับสนุนและปฏิบัติตามจากฝ่ายบริหาร
เพราะการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สำคัญของประเทศชาติและอาจเกี่ยวข้องกับการ
การสูญเสียชีวิตของทหารไทยในต่างแดน โดยสภานิติบัญญัติที่ประกอบด้วยผู้ที่เป็นตัวแทน
ของประชาชนทั้งประเทศเป็นเรื่องจำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่ง และในความเป็นจริง การที่
ฝ่ายบริหารมีสมาชิกของพรรคฝ่ายรัฐบาลมากกว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้านอย่างมาก การที่
สภานิติบัญญัติจะลงมติสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะแน่นอนอยู่
แล้ว และการสนับสนุนจากสภานิติบัญญัติจะหมายถึง การสนับสนุนจากประชาชนไทยทั้ง
ประเทศโดยอนุโลม อันนี้ จะทำให้มาตรการด้านการต่างประเทศดังกล่าวของรัฐบาลไทยจะ
สง่างาม และมีน้ำหนักมากในสังคมระหว่างประเทศ และในสายตาของประเทศประชาธิปไตย
ต่างๆในโลก ในสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้นำในการส่งทหารไปปฏิบัติการในอิรัก
ตั้งแต่ต้น ผู้นำฝ่ายบริหารของทั้งสองรัฐบาลประชาธิปไตยได้เสนอเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การ
พิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ และได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละประเทศ
แต่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ปฏิเสธการเรียกร้องการมี
ส่วนร่วมในการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนชาวไทย

การปฏิเสธบทบาทการมีส่วนร่วมของฝ่ายนิติบัญญัติในด้านการต่างประเทศในกรณีนี้
เท่ากับเป็นการไม่ให้หรือไม่เห็นความสำคัญและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแตกต่าง
อย่างชัดเจนกับบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติและประชาชนในสายตาของฝ่ายบริหารของสังคม
ประชาธิปไตยในอเมริกาภายใต้การนำของ ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช แห่ง
อเมริกา และนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ ของอังกฤษอย่างสิ้นเชิง

ยิ่งกว่านั้น เมื่อส่งกำลังทหารไทยไปปฏิบัติการในอิรักแล้ว และรัฐบาลได้รายงานให้ประชาชนมีความสนใจอย่างสม่ำเสมอว่าทหารไทยมีความปลอดภัยเรียบร้อยดีและเป็นที่ยกย่องชื่นชมของผู้คนชาวอิรัก แต่เหตุการณ์ที่ไม่อยู่นอกความคาดหมายก็เกิดขึ้น เกิดการโจมตีที่มั่นของทหารไทยที่ค่ายลิมา เมืองคาร์บาลา และตามมาด้วยการโจมตีที่ทำให้ทหารไทยต้องสูญเสียชีวิตและบาดเจ็บ มีการเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนนโยบายดังกล่าวอีกครั้ง และมีการเรียกร้องให้มีการพิจารณานโยบายเรื่องนี้ในสภานิติบัญญัติอีกครั้ง แต่ฝ่ายรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจ ฝ่ายรัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญ เรื่องนี้จึงไม่ได้รับการพิจารณาจากฝ่ายนิติบัญญัติเหมือนเดิม

สรุป (เบื้องต้น)

ถ้าจะถามคนไทยโดยทั่วไปถึงความสำเร็จในด้านการต่างประเทศของรัฐบาลปัจจุบัน คงได้รับคำตอบถึงความสำเร็จอย่างมากในด้านนี้ของประเทศไทย และโดยเฉพาะของตัวผู้นำสูงสุดของประเทศ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะการรับรู้ของคนไทยโดยทั่วไปจากการรับฟังการแถลงด้วยตัวของผู้นำเองในทุกเช้าวันเสาร์หลังการเคารพเพลงชาติไทยทางสถานีวิทยุทุกสถานี คนไทยซึ่งโดยทั่วไปสนใจและติดตามเรื่องราวระหว่างประเทศน้อยมากอยู่แล้ว ย่อมอดไม่ได้ที่จะภาคภูมิใจและชื่นชมในบทบาทและความสำเร็จในด้านการต่างประเทศของประเทศไทยและตัวผู้นำสูงสุดของไทย แต่ความสำเร็จดังกล่าวอาจไม่ตรงกับกระแสประณิณและความคิดของคนไทยบางส่วน และการเฝ้ามองกิจการด้านการต่างประเทศจากผู้สังเกตการณ์ต่างชาติอีกหลายส่วน ซึ่งถูกมองว่าเป็นส่วนที่ไม่รักชาติหรือไม่หวังดีต่อประเทศไทย กล่าวได้ว่าความสำเร็จด้านการต่างประเทศของไทยในรัฐบาลปัจจุบัน เป็นความสำเร็จในด้านการรับรู้และการบริโภคข่าวภายในประเทศของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

บันทึกอ้างอิง

¹ ธนาสฤษฎี สตะเวทิน, 'ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน : การสร้างความมั่นใจ', มติชน วันศุกร์ที่ 29 มีนาคม 2539, หน้า 21.

² ธนาสฤษฎี สตะเวทิน, 'นโยบายต่างประเทศรัฐบาลอานันท์', มติชน วันพุธที่ 1 มกราคม 2535, หน้า 4 และวันพฤหัสบดีที่ 2 มกราคม 2535.

³ ธนาสฤษฎี สตะเวทิน, 'การต่างประเทศรัฐบาลทักษิณ : ข้อสังเกตเบื้องต้น', กระแสด้าน, ปีที่ 1, ฉบับที่ 2, กุมภาพันธ์ 2547 หน้า 15 - 23.